

**UNIVERSITATEA TEHNICA DE CONSTRUCTII
FACULTATEA DE UTILAJ TEHNOLOGIC
CATEDRA DE LIMBI STRAINE SI COMUNICARE**

**CREATIE
SI
CREATIVITATE**

SINUC 2010

ROMANUL REALIST SOCIAL DIN BALCANI ÎN INTERPRETAREA IRONICĂ ȘI PARODICĂ A POSTMODERNITĂȚII

dr. Maria Alexe UTCB

Departamentul de Limbi străine comunicare

Abstract

The social novel has a long tradition in the Balkans and in the Romanian literature as well. The postmodern period continues this tradition. What a novel presents is the mirror of reality and reality has always been very complex in that part of Europe, mainly during the long and dark period of the communist regime. Great writers like Ștefan Bănuțescu or Constantin Țoiu, as well as contemporary ones such as Felix Nicolau have tried to depict reality using the irony and ambiguous images that characterize postmodernity

This paper presents some aspects which appeared as characteristic for Romanian postmodern prose and are part of a larger research done on the Balkan culture in general, research which focuses mainly on Balkan postmodern prose and the way in which the novels are influenced by the cultural climate.

1. Privire generală

Tradiția romanului social include o lungă listă de titluri. În literatura română ea începe cu Nicolae Filimon și I.L.Caragiale și continuă neîntrerupt până la tineri prozatori contemporani ca Ștefan Agopian și Felix Nicolau. De a lungul acestui parcurs el se îmbogățește cu aspecte noi, își schimbă abordarea adoptând viziunea trăiristă a lui Mircea Eliade, atitudinea irionic-parodică a lui Caragiale și Constantin Țoiu [Muthu, 2000, 12] sau viziunea barocă a lui Mircea Cărtărescu și cea mitologizantă a lui Kadare. Observația lui E. M. Foster care consideră că indiferent care au fost influențele sau modele culturale, a existat întotdeauna o tehnică specială, specifică romancierilor englezi, transmisă din generație în generație este perfect aplicabilă romanului social din Balcani [Foster, 1971, 29] Clasificarea clasică, inspirată de natură și de Poetica lui Aristotel împarte totul în genuri, subgenuri și specii, dar din păcate ea nu corespunde complexității literaturii moderne și de aceea cele mai multe din roamele ce sunt analizate în acest demers critic prezintă valențe ce îndreptățesc o altă caracterizare posibilă. Într-un roman se pot suprapune mai multe tipuri de focalizare, cititorul devine implicat în procesul comunicațional și este co-enunțatorul poveștii pe care o reînvie cu fiecare act de lectură ceea ce multiplică posibilitățile de decodare a mesajului.

Scriitorii contemporani care aparțin zonei, dar s-au afirmat în Occident încearcă însă să prezinte o imagine unitară a culturii balcanice prin care vor să înlocuiască imaginea stereotipică a Balcanilor, zonă a unor conflicte fără sfârșit. Într-una din foarte frumoasele sale povestiri *Generalul armatei moarte*, cunoscutul scriitor albanez Ismail Kadare1 acordă o atenție nuanțată, prin analize de mare

---

1 Născut în 1936, în Albania scrie în albaneză și în franceză. În prezent trăiește la Paris.

finețe vieții din Balcani, din perioada Evului Mediu până în prezent. El pune accentul pe suferința comună a popoarelor din Balcani timp de mai bine de cinci sute de ani, în perioada stăpânirii otomane, când din palatul sultanului de la Istanbul veneau legile cele mai importante și mai asupritoare. Mircea Cărtărescu, vorbind despre imaginarul balcanic la Târgul de carte de la Leipzig, își definește astfel relația cu Balcanii: „voi încerca să descriu structura imaginarului balcanic din perspectiva unui om care are adânci rădăcini etnice și culturale în acel spațiu și care mai ales are un puternic complex dragoste-ură, fascinație-repulsie față de tărâmul sud dunărean”. Reflectarea realității sociale este pentru acești autori o datorie.

Romanul contemporan este eliberat de constrângerile reprezentării realiste într-o epocă în care literatura este raportată la cuvinte, cuvintele sunt semne care trimit mai ales spre contextul cultural decât la imediațetea naturii. Problema imitației și derivat din ea cea a verosimilității au căpătat alte semnificații prin raportarea cuvintelor la semnele lor. [Valette, 1997, 15] În eseuul său *Arta romanului*, Milan Kundera insistă asupra faptului că dorința de a descoperi noi realități este chiar rațiunea de a exista a romanului, adăugând “romanul este opera Europei, descoperirile lui, deși făcute în limbi diferite aparțin Europei întregi” [2008,14] Romanul social este prelat în Balcani după modelul occidental, mai ales cel francez, dar tipologia intrigii caracteriologia personajelor și cronotopii sunt expresii ale mentalității balcanice. Tipologia unui roman este definită și de semnele de ordin lingvistic. În jurul cărora se ordonează enunțul romanului. Romancierul povestește, descrie, ține un discurs sau face să se vorbească susține Bernard Valette [1997, 38] ceea ce conduce la o puternică pătrundere a elementelor ce aparțin sferei socialului. Toate aceste aspecte teoretice asigură polifonia romanului social în postmodernism și varietatea sa stilistică Modul de a percepe funcția romanului ca o multitudine de voci în care socialul se reconstituie este evident în creația lui Mircea Cărtărescu și Ștefan Bănuțescu. Preferința acestor autori pentru fantastic, fabulos folcloric sau oniric nu a împiedecat inserția realului în scrierile lor, surapuneră nivelurilor de expresie și complexitatea gramaticii textului finalizându-se într-o complexă redare a straturilor culturale cu care au venit în contact și a socialului.

2. Realismul fantastic al lui Ștefan Bănuțescu

Dintre toți autorii analizați în această teză cel a cărui creație corespunde în cea mai mare măsură modelului de roman balcanic este Ștefan Bănuțescu. *Cartea Milionarului* din care autorul nu a izbutit să publice decât primul volum *Cartea de la Metopolis*. Bănuțescu reconstruiește o lume imaginară și atemporală, a cărei atmosferă amintește mai mult de poveștile orientale decât de contemporaneitate. Nu există o intrigă detectabilă la lectura primului strat al comunicării, acolo sunt o mulțime de povești, ale personajelor, ale locurilor, legende din trecut, istorii fabuloase despre oameni din vechime. Romanul este mai ales unul de atmosferă în care intriga reală este aceea etern între fabulos și real, între lumea Metopolisului și realitatea înconjurătoare a conflictului Spațiul balcanic se construiește prin imagini simbolice, evocatoare ale măreției bizantine. Sunt de fapt mai multe straturi de civilizație vizualizate prin mulțimea monezilor descoperite “ sestetul roman, perperul și besantul bizantin, sau drahma antică de argint, se amestecau fără prea mari mofuri cu paralele de tablă, ca și cu zinghirliiii, turcaliii, funducii, și cu zarnacupiiurcești, cu asprii, groșii, polturaci” [Bănuțescu, 1977, 188]

Totul este hiperbolizat, sugestie datorată semanticii unor adjective superlative (nemaîntînit, nemaicunoscut, nemaivăzut) prin care se intensifică senzația de ireal. Sunt imagini frumoase care dau impresia de fast oriental și opulență bizantină. Cetatea Metopolisului, câmpia Dicomesei, Cetatea de Lână și pădurile de la Glava și Apud Glava sunt cronotopi evocatori ai Bizanțului, situând într-untimp mitic și un spațiu doar aparent real o lume decadentă ce ar putea fi adevărată. Puținele referiri la realitatea contemporană cum ar fi de pilda calea ferată, omnibusul sau poșta par

ele mai puțin reale decât lumea fantastică a Dicomesiei.. Peste toate se suprapune imaginea fluviului ce contribuie prin ea însăși la sporirea atmosferei de legendă.

Contribuția remarcabilă a lui Ștefan Bănuțescu la dezvoltarea romanului balcanic constă și în valorificarea în mod original a simbolisticii orientale. Opoziția Orient –Occident devine opoziția dintre litere și cifre, o opoziție metaforică între arabii creatori de cifre și latini creatori ai alfabetului. Occidentul invadează această lume de pe malul Dunării, suspendată între un prezent mizer și un trecut glorios. Unul din personajele importante, Fibula², altădată strălucită studentă la Sorbona, părăsește lumea occidentală și se refugiază alături de sora sa la Metopolis. Nu este exilul impus la intelectualului ratat din romanele realismului secolului XIX ci o opțiune conștientă pentru o altfel de lume, nu una inferioară ci doar complet diferită, ghidându-se după alte valori.

În nuvelele grupate într-un volum sub titlul *Nostalgia*, Mircea Cărtărescu, recrează din mai multe perspective fața balcanică a orașului său natal București. Este în primul rând viziunea autorului însuși care își însoțește mama prin oraș, străbătând toposuri specifice orașului balcanic³. Deși caracterul autobiografic al acestora ca și al povestirilor din popularul volum *De ce iubim femeile?* este evident vocea auctorială nu este percepută întotdeauna direct. Uneori Cărtărescu poartă o mască, își inventează un alter-ego, așa cum este Svetlana, fetița din *Rem(Nostalgia)*. Romanul *Orbitor* scris la persoana I debutează cu un monolog al autorului, pentru a se diversifica, amplifica într-o structură narativă barocă. Țesătura epică din care este alcătuit romanul, își are originea în povestea orientală, de aceea intriga nu este evidentă de la debutul narațiunii⁴. Cartea pare să aibă o intrigă multiplă, cititorul luând parte împreună cu autorul la întâmplări fantastice sau reale legate unele de altele și totuși independente. Pretextul începerii unei noi povești, conectorul textelor este inspirat tot de tehnicile narațiunilor orientale, personajul deschide o ușă, urcă o scară, străbate coridoare lungi și întortochiate. În general accesul este dificil și locul de trecere se relevă în urma trecerii unei probe inițiatice“ Ușa nu era încuiată, așa că am deschis-o pe jumătate și am intrat. Nu mă mai aflu în realitate.”[Cărtărescu, 2002, 100]. Efortul de explorare este mai ales interior ceea ce i-a făcut pe unii critici, ca de exemplu N. Manolescu, să aprecieze în mod deosebit capacitatea autorului de deconstrucție și de analiză. Există mereu în toate imaginile create și în firul sinuos al întâmplărilor un fundal social determinant. Chiar dacă adeseori catalogată ca onirică, proza lui Cărtărescu este în același timp realistă, chiar dacă subiectivă, prin modul în care scriitorul realizează o arheologie și o anatomie a ființei și a lucrurilor care o înconjoară.

3. Mircea Eliade – precursor al postmodernismului

Menționarea lui Eliade într-o teză ce și-a propus să analizeze romanele aparținând postmodernismului poate stârni controverse. Credem însă că selecția se justifică, fiindcă datorită modului în care scriitorul înțelege relația autorului cu personajele, libertății cu care își alege structurile narative și modului în care valorizează moștenirea culturală. Eugen Simion este unul din criticii care îl consideră pe Eliade un precursor al postmodernismului, fiindcă prozatorul își construiește cărțile renunțând la structura narațiunii tradiționale [Simion, 2006, 45-47]

Am analizat deja anumite aspecte ale romanului *Noaptea de Sânziene* de Mircea Eliade, văzut din perspectiva romanului istoric și a raporturilor dintre mit și istorie, dar aceasta nu este decât un aspect Romanul lui Eliade este însă foarte complex, scriitorul dorind să ofere cititorilor un roman modern construit pe fundal mitic, național și social. Din *Memorii* aflăm că el a preluat în roman proiecte mai

---

² Fibula este o podoabă romană, numele are o conotație simbolică.

³ Memorabilă este descrierea din *Rem a pieții* Obor și a magazinului de jucării cu aspect de bazar oriental din preajmă

⁴ *Orbitor. Aripa stângă* debutează cu descrierea amplei priveliști pe care autorul o are de la fereastra sa de la etajul superior al unui bloc de pe Ștefan cel Mare.

vechi, abandonate și a considerat această carte ca o continuare tematică a cărților de literatură scrise în anii '30 (Huliganii, Întorcerea din rai, Ștefania). A amplificat dechidera în timp și în spațiu, romanul se întinde pe o perioadă de 12 ani, iar personajul străbate întreaga Europă de la Lisabona, Londra pentru a se încheia în Franța și romanul devine o frescă complexă a realității culturale și politice din Europa. Mircea Eliade a dorit să sintetizeze în acest roman principalele teme ale literaturii sale și scrie un roman ce este „o amplă frescă, la suprafață, și în profunzimea ei ritmuri și destine implicate într-o existență secretă, obsedate să iasă din Timp să descopere Mitul, să descifreze lecția Spectacolului..[Simion, 2006, 225.]. Critica a insistat mai puțin asupra aspectului de frescă socială, dar această latură a romanului este importantă în contextul încadrării sale într-o categorie ce valorizează aspecte naționale ale culturii. Aflat în exil autorul reconstituie cu minuțiozitate și nostalgie atmosfera Bucureștiului interbelic. Prin fața ochilor noștri defilează o lume dispărută pentru totdeauna în care își găses locul și înaltul funcționar ministerial și madam Zissu, Vădastra, actori, actrițe și autori dramatici lipsiți de succes. Cu nostalgie evocă Eliade castanii din Cotroceni și plimbările pe bulevardul Elisabeta. Lumea mahalalelor cu străzi desfundate și case delabrate, lumea aspiranților la gloria teatrală este privită cu ironie. Ironie vizibilă mai ales la nivelul dialogic, decât în cel al narării și descrierii.

Se regăsec în roman dezbaterile intelectuale din timpul anului 1928, privind aspectele specifice identității românești. Formele de afirmare a identității sunt în cazul lui Viziru ca și la Eliade complexe, fiind legate și de prezența unor toposuri caracteristice Unul dintre acestea este reprezentat de imaginea orașului copilăriei și tineretii sale, București. Unul dintre exegeții operei eliadești, Mircea Handoca observa că „Romanele scrise în cel de al patrulea deceniu sunt impregnate de poezia Bucureștiului de odinioară. Chiar și atunci când indicațiile topografice sunt vagi, cadrul e cât se poate de verosimil” [Mircea Handoca, 1980]

Cartea lui Eliade îl îndeamnă pe cititor să nu piardă înțelegerea mitică asupra realității, să caute semnele ascunse în cotidian, oferind și o frescă colorată și veridică a societății românești interbelice. Autorul recurge la mijloacele stilistice specifice romanului social de moravuri și de analiză. Tipologia pe care o crează și din care fac parte tipuri reprezentative pentru romanul balcanic cum sunt cărturarul, parvenitul sau justițiarul se încadrează de asemenea în modelul romanului social. *Nopatea de Sânziene* este o ilustrare a opiniei lui Nicolae Manolescu care afirmă „...romanul a oferit dintodeauna gustului public o anumită hrană imaginara, adică o mitologie. [2006, 18]

4. Aspecte sociale în romanele lui Constantin Țoiu

Asemeni lui Eliade Constantin Țoiu în cel mai cunoscut roman al său *Galeria cu viță sălbatecă* și în *Obligado* își plimbă cititorul printr-un București în care imaginile prezentului se amestecă cu imagini din trecut. Trecutul însuși este format din mai multe straturi: un București interbelic și imagini mai vechi din perioada fanariotă și sau cea a lui vodă Brâncoveanu. Romanul debutează cu o plimbare pe Calea Victoriei spre vechiul centru cel din preajma Curții Vechi, un București boieresc, cu personaje care au aparținut vechii lumi „bune”. Tot pe Calea Victoriei și prin jurul vechii curți domnești se plimbă și Chiril Merișor cu prietenul și mentorul său anticarul. Dacă în *Obligado* plimbarea și evocarea se fac pentru a-l distra pe Bartolomeu de la tragedia morții timpurii a soției sale Clara, în mai *Galeria cu viță sălbatecă* cunoașterea Bucureștiului balcanic are un rol inițiativ. Harry Brummer, bătrânul anticar face egătura dintre societatea interbelică și epoca anilor 50 în care se desfășoară acțiunea romanului. Acesta este o frescă a societății anilor 50 prezentă de scriitor cu acuitate și amărăciune. Scrisă în anii 70 cartea inițiază un foarte interesant dialog imaginar cu cititorii, procedeu tipic post modernist, dialog prin care autorul justifică alegerea romanului social ca formă de expresie a conștiinței sale văzută ca formă a „narratorului trimis în lume să afle, să cunoască și, eventual să judece” [Țoiu, 1974, 202]. Țoiu însuși marchează legătura sa

cu povestitorii balcanici evocându-l pe emblematicul Nastratin Hogeia și exprimându-și indirect admirația pentru „una din micile istorioare monastice din tradiția narativă ortodoxă, foarte omenească și plină de umor, dar și de tâlc. Un fel pățanii ale lui Nastratin Hogeia[...] Acum și acest Nastratin popular, știți cât de inventiv este însuși și cât de năstrușnic” [Țoiu, 1974, 227]. Prietenii lui Chiril sunt ipostaze mai moderne ale Crailor de Curtea Veche⁵

Titul prezintă și el sugestii postmoderne, cel puțin pentru cititorul de azi ale romanului. Este mai puțin evident faptul că titlul romanului care face referire la unul din toposurile de bază ale cărții are și o valoare simbolică. Bucureștiul interbelic se caracteriza prin lumea eleganta a Căii Victorie și a restaurantului Capșa, dar și prin pitorescul balcanic al mahalalei cu căsuțe îngrijite și boltă de viță de vie. Sunt ipostaze ale unei societăți în care semnele orașelor balcanice din întreaga peninsulă au supraviețuit până spre mijlocul secolului al XX-lea., imagini idilice peste care a năvălit tăvălugul istoriei. La un moment dat eroul răătăcește prin Bucureștiul acoperit de zăpadă și ajunge la Km 0, loc marcat pe harta reală a orașului în fața bisericii ce adăpostește inima voevodului martir Constantin Brâncoveanu. Chiril Merișor are brusc viziunea valorii simbolice a locului a suprapunerii locul geografic peste cel simbolic, mormântul și statuia domnului martir pentru credință.

În nouă lume, cea pe care încerca să o construiască comunismul și căreia i se opune mereu bătrânul anticar, pitorescul dispare fiind înlocuit de grotesc. Ilustrative sunt în acest sens scenă mielului sindical (analizată anterior) și ședințele de partid, ca aceea prin care va fi exclus din partid și din societate eroul central al cărții.

5. Societatea de tranziție în romanul lui Felix Nicolau

Există în romanul lui Felix Nicolau mahalaua balcanică mai complexă și mai sordidă chiar decât în romanele lui Cărtărescu, bazarul⁶ care și-a pierut pitorescul dar a păstrat funcția sa de catalizator economic, tinere fete venite în capitală cu gândul de a-și face un rost, țigani sentimentali, gata să fure pe oricine și înduioșându-se ușor când ascultă o melodie tristă, familia multimembră, coplesitoare, în care căsătoriile sunt aranjate de o mamă energică, dar intelectualul frecventator de bibliotecă, zăpăcit de caruselul vieții.

Tandru și rece este și un roman inițiativ așa cum este și *Amurgul zeilor stepei* de Ismail Kadre. Este romanul devenirii unui scriitor a cărui ochi sensibil fotografiază realitate și învață să o înțeleagă, învățând să se înțeleagă pe sine. Kaadre, scriitor albanez este student la Moscova și asemeni Adriannei Șelari, într-o perioadă istorică similară pare să nu înțeleagă ce se întâmplă și să nu își găsească locul spiritual. La distanța de 50 de ani Cosmin /Leo nu înțeleg ce se petrece în societatea românească aflată în perpetuă tranziție. Cei doi găsesc soluția continuării existenței în scris, așa cum se întâmplă și în romanele altor prozatori contemporani.

6. Concluzii

Contribuția remarcabilă a prozatorilor postmoderni la dezvoltarea romanului balcanic de tip social este evidentă. Operele analizate semnaleză originalitatea interpretării unui model occidental prin

⁵ Aceste personaje fantastice, devenite celebre datorită lui Mateiu Caragiale și care se pare că au existat în realitate în timpul domniei lui Alexandru Moruzzi „Noi suntem...sau am fost ...sau vom fi!...dracu știe...caraulă de noapte a luminății sale Alexandru Moruzzi.[Țoiu, 1974, 395]

⁶ ..valul de mulțime se scurge din mărunțiile stației Piața Sudului. Scara rulantă scoate din abisul metroului zeci de oameni, îi varsă chiar lângă tarabele cu banane și ciuperci, chiar lângă florăria acoperită de covoare funerare împletite din garoafe albe și negre. [Nicolau, 2007, 5]

valorificarea în mod original a tehnicilor de narare orientale și a simbolisticii cu rădăcini în fondul arhaic al zonei. Lumea citadină pe care o propune romanul balcanic social și postmodern e o lume amestecată în care scriitorii, intelectualii idealști sunt striviți de cei al căror instinct de supraviețuire nu este înăbușit de repere livești

La nivel compozițional se constată o preferință generalizată pentru tipul de intrigă multiplă, a povestirii cu "sertare" așa cum îl întâlnim la Pamuk, Kadare, Cărtărescu, Julia Kristeva și la unii dintre prozatorii anConstantin Țoiu, Mircea Eliade sau Felix Nicolau. Se observă și preferința pentru folosirea poveștii în ramă sau a poveștii matrice după modelul povestitorilor orientali. Acest model compozițional conducând, în multe din romanele balcanice din perioada postmodernă la existența unor personaje ce au de fapt mai multe ipostaze și la alternarea mai multor voci.

În concluzie romanul balcanic postmodern, pornește de la modele occidentale, dar reprezintă un model distinct așa cum a dovedit-o analiza unor scrieri reprezentative din diferite perioade ale contemporaneității. Originalitatea sa se datorează preluării tehnicilor narative specifice literaturii balcanice în general, unor personaje ce vin din fondul popular comun al acestei zone și dorinței scriitorilor de a și afirma apartenența la acest spațiu cultural.

Bibliografie

1. Bănulescu, Ștefan – *Cartea Milionarului; Cartea de la Metopolis* – editura Eminescu, București, 1977
2. Cărtărescu, Mircea – *Postmodernismul românesc* – editura Humanitas, București, 1999
3. Cărtărescu, Mircea – *Nostalgia* – editura Humanitas, București, 2000
4. Cesereanu, Ruxandra – *Practici culturale în O mie și una de nopți* - revista Steauna, nr 1-2/2009
5. Eliade, Mircea – *Proza fantastică-Pe strada Mântuleasa* – editura Fundației culturale române, București, 1991
6. Eliade, Mircea – *Sacru și profanul* – Ed. Humanitas, București, 2000
7. Eliade, Mircea – *Noaptea de Sânziene* – editura Univers enciclopedic, București, 1999
8. Goldsworthy, Vesna – *Inventarea Ruritaniei. Imperialismul imaginației* – editura Curtea Veche, București, 2002
9. Kundera, Milan – *Arta romanului* editura Humanitas, București, 2008
10. Lefter, Ioan Bogdan – *Romane postbelice – Cartea Milionarului* – Apostrof, nr.3(226), 2009
11. Manolescu, Nicolae – *Arca lui Noe* – Eseu despre romanul românesc, editura Gramar, București, 2006
12. Manolescu, Nicolae- *Istoria critică a literaturii române, 5 secole de literatură* – editura Paralela 45, Pitești, 2008
13. Muthu, Mircea – *Balcanologie* – editura Dacia Cluj-Napoca, 2002
14. Muthu, Mircea – *Balcanismul literar românesc* – editura Dacia Cluj-Napoca, 2002
15. Nicolau, Felix – *Tandru și rece* – editura Cartea românească, București, 2007
16. Nicolau, Felix - *Anticanonice - cronici stresante*- editura Tritonic - București, 2009
17. Simion, Eugen – Postfața la romanul *Noaptea de Sânziene* – editura Univers Enciclopedic, București, 1999
18. Simion, Eugen – 2000, *A fi european în volumul Comparatismul azi; Le compartisme aujourd'hui; The comparatism today* – culegere de articole cordonată, editura Victor, București
19. Simion, Eugen – *Mircea Eliade. Nodurile și semnele prozei.* – editura Junimea Iași, 2006
20. Todorova, Maria – *Balcanii și balcanismul* – editura Humanitas, București, 2000

DIMENSIONS OF CULTURE MASCULINITY < > FEMININITY

Assoc. Prof. Sorin Baci, PhD
Department of Foreign Languages and Communication Bucharest
Technical University of Civil Engineering

Summary

The paper presents one of the means and ways of approaching the study of cultures through the criteria designed by one of the recognized researchers in the field, the Danish anthropologist and sociologist, Prof. Geert Hofstede. This dimension, alongside four others (power distance; individualism-collectivism; uncertainty avoidance; long term-short term orientation) is a most instrumental tool for understanding and operating with the concept of culture, in general, before going deeper into strictly specialized and/or individualized areas of analysis.

1. Masculine –Feminine social and cultural roles

It is commonplace that the male-female biological differences (masculine–feminine) exist and are the same all over the world. However, these biological constraints only partially establish the social and cultural roles of the man and the woman (masculinity-femininity) and they differ substantially according to social and cultural contexts (family, school, profession, etc.). A caveat here: femininity should be not confused with *feminism*.

- femininity defines the role of the biological gender from a socio-cultural perspective;
- feminism is an ideology and a trend/ group movement that targets the role of the women in society.

So, the masculinity-femininity dimension is rooted in the social (gender role) rather than in the biological pattern (sex role) and it represents expectations of behaviour.

Initially these expectations are contemplated in terms of one's gender but, then, they are changed according to particular social contexts that may trigger certain roles. Considering such undeniable mechanisms, absolute distinctions cannot be made. Relativism is again obvious, as it is possible for a man to think and behave in a feminine way and the other way round.

As is the case with the other measuring instruments, for reasons of various manners of approach, as well as for research considerations, a numerical estimation, an index is used. It is called masculinity index (MI) and it renders the preponderance of the masculine contexts and characteristics and, by contrast, of the feminine ones.

2. Gender roles as norms or sets of behaviour

Gender roles are perceived as norms or sets of behaviour associated with men and women, respectively. They are the consequences and the results of socially enforced rules and values.

As a starting point, in an overwhelming majority of cases, the masculine-feminine dimension (as a biological gender identity) is that which guides behaviour specificity.

Examples of gender role distinction may be multiple: as a rule, women are inclined to invest in domestic roles and men in worker roles, men are physically stronger and more resistant than women. Of course, on the basis of the example provided, many others may be contemplated.

Historical, social and cultural contexts being so diverse, behaviour characteristics underlying gender roles are most dynamic. They may change, develop, mix or become complementary.

Gender roles, just as nationality are not innate but rather based upon social and cultural conditions and expectations. Basically, differences in temperament are not the result of the biological condition. To begin with, gender, as well as nationality, is a kind of involuntarily perceived characteristic, primarily because it is learned from a very early age. Soon after birth, the individual's understanding of the meanings underlying his/her gender develops in social situations (family, school, work, group, society). Whereas individuals seem to become 'equipped' with these characteristics as they go along in life, their effect and their consequences on the mental programming remain fairly unconscious.

Temperament as behaviour cannot be directly noticed, but rather inferred from expression, acting situations, abilities or the occupational preferences in which a certain person engages. Research has also shown that, as social individuals, men can learn to function and act in a feminine way and the other way round. However, the situation changes when groups are considered. Under such circumstances, 'togetherness' will impose either a masculine or a feminine domination and, consequently, the specificity of a respective culture is derived thereby.

The opposition **masculinity-femininity (M-F)** has revealed features that do not exactly check with one or the other of the previous measuring criteria used to address culture differences and specificity, **PD and I-C**. Both masculinity and femininity should be seen as different **societal cultures**. For instance, statistics have proved that:

- **masculinity** is basically assertive, domineering, competitive, less permissive, targeting material success. Usually, men seem to be focused on and involved in achievements outside the home life. They prefer dealing with facts rather than emotions. Men being tougher and more assertive than women could be another distinctive feature. All these are typical to societies where the gender roles are considered different and where **performance society** is the desideratum.
- **femininity**, at the opposite pole, excels in modesty, higher sensibility, concern for the quality of life, high permissiveness, tenderness, caring and increased involvement in home life. Modesty and more concern for feelings are characteristics. Women are naturally inclined to cultivate warm relationships and often express sympathy for the weak or the needy. In these cases, the **welfare society** is the pursuit and the target.

These particularities have been studied not only at the level of countries, but equally against various contexts within a certain country. According to statistic research, speaking about countries in the world, masculinity is mostly overt in Japan, some European countries such as Austria, Italy, Switzerland, Germany and some Latin American (mainly the larger ones round the Caribbean) such as Venezuela, Mexico, Columbia, Ecuador and, moderately, Argentina.

A combination of **M-F** is to be found in the U.S.A (however, the mainstream US culture is masculine), Great Britain, South Africa, Australia, New Zealand, Canada, followed by the Philippines, Greece, Hong Kong, India, Belgium and the Arab-speaking countries. The most feminine countries in Europe seem to be Sweden, Norway, the Netherlands, Denmark and Finland. Then, moderately feminine are considered Costa Rica, Chile, Portugal, Uruguay, Guatemala, Spain and France, (see: Hofstede, 1994, 1997).

Explanations and attempts to clarify such affiliations and positions on the continuum scale are

various and always subject to debate. Just to supply an example, we shall provide G. Hofstede's explanations for the Latin American area (Hofstede, 1994).

He speculates that differences, here originate in the inheritance of the old Indian civilizations existing prior to the Spanish conquest. Accordingly, the small Central American countries (Honduras, Guatemala, Nicaragua, Costa Rica) are preponderantly feminine, due to the influence of the more **sensitive** Maya culture. As the Inca and the Maya cultures feature considerably related and similar characteristics, Peru and Northern Chile (influenced by their Inca ancestors) also exhibit feminine features. On the other hand, the more **tough** Aztec culture and civilization has left its imprint of masculinity on most of Mexico, Venezuela, Columbia and Ecuador.

3. History of the M-F differences

Although absolute verdicts should never be passed in this respect, historically speaking, it has been concluded that feminine societies have been more concentrated in colder climate and higher latitudes. Here, North-Western Europe is the best example, as against many Latin American countries. This is because harsher living conditions have always required an increased solidarity between men and women.

Even from early historical stages of the development of mankind, these were those societies where hunting, trade or seafaring prevailed and where, in the absence of men, women had to assume all responsibilities and had to take care of everything: family, household or property, work management, business, administration, village, community etc.

Moreover, even men as sailors and traders needed to maintain good fellowship, good interpersonal and co-operating relations. It is obvious that, under such circumstances, women have exhibited a greater degree of emancipation, considerable independence, management expertise and better skills. In order to survive and function, they took over most of the masculine characteristics and behaviour. All in all, a good partnership between men and women was necessary and this reduced and toned down the supremacy of men.

According to the **M** or **F** specificity in a certain country, even gender roles are adapted. Speaking about context influence, women seem to be more ambitious and competitive in a masculine society than in a feminine one. In masculine societies, both men and women embrace tougher values, are more assertive, competitive, ambitious and willing to display excellence. The masculine trend prevails and, willy-nilly it has to be embraced by women, as well. Could the women in ancient Sparta, in spite of their feelings of motherhood, prevent the killing of their disabled or weaker children?

Masculine cultures are less permissive and lenient, more dominant, with higher responsibility and decisiveness and, here, conflicts tend to be solved by direct confrontation or fight (including those at international level) rather than through patient, peaceful negotiation. Things are just opposite in feminine societies.

A true fact illustration, exhibiting two different manners of conflict solving is, again, suggestively chosen by G. Hofstede (Hofstede, 1994), by comparing the solutions of international conflict situations in two different parts of the world: the small Aland archipelago, between Sweden and Finland, and the Falkland (Malvinas) archipelago, neighbouring Argentina. It is a demonstration about how a preponderantly feminine context (Finland and Sweden) and a largely masculine one (Argentina and the UK) have acted in order to solve a conflict situation.

After 1809, Aland became part of Finland and, as such, it belonged to Tsarist Russia till 1917, when Finland gained its independence. At that moment, the population of the islands (about 30,000) chose

to join Sweden and a pro-Swedish movement started to be most active. After initial brutal responses from the Finnish government, intensive rounds of negotiation followed (with participation of the recently created League of Nations) and a peaceful solution was found: the islands remained Finnish, yet with a great degree of local autonomy.

A similar conflict situation occurred in the case of the dispute between Argentina and the United Kingdom. The Falklands is an archipelago including about 100 small islands lying 483 km away from the coast of Argentina and about 6.000 km away from the UK. It covers a territory about eight times larger than the Alands, but with less than 2,000 inhabitants. The Falklands were colonised by the British in 1833, but Argentina has claimed right of dominion (by virtue of proximity) since 1767. Following unsuccessful attempts to get UNO support for their claim, the Argentinean government occupied the islands in 1982. The response was a substantial military force (by sea and air) sent by the British.

The armed conflict resulted in (officially) 725 Argentinean and 225 British human casualties, together with substantial warfare losses and other considerable financial expense. The territory was recovered by the British, yet the economy of the islands and the life of the small population were considerably damaged due to exchange and trade bans imposed by Argentina.

To better illustrate and understand characteristics useful for identifying and differentiating between cultural contexts, a survey of their presence and manifestation at different societal levels would be, again, most instrumental:

4. M-F in family and school

Masculinity	Femininity
- children/pupils are educated towards the basic core values: ambition, assertiveness, competition;	- education targets modesty, patience, permissiveness;
- support for the strong;	- mutual solidarity;
- children/students try to make themselves visible and heard;	- children/students are not so outspoken and not eager to show excellence;
- job choices are the result of a clear pursuit of future career opportunities;	- the interest in the subject studied prevails over future careers;
- failure is seen as a disaster (frequent suicides);	- failing does not trigger a major crisis;
- best pupil/student is seen as the norm;	- average pupil/student is the norm;
- educators' and students' excellence, as well as academic reputation, brilliance and performance are dominant and appreciated.	- educator's friendliness, social skills and the students' social adaptation are highly valued.

Interestingly, differences may occur when the country wealth is also considered. In poorer, less developed countries, males are given priority to education. It has also been observed that in rich masculine countries, men and women are more segregated than in rich feminine ones (where femininity is the main characteristics).

This segregation also applies to educators where, probably, the situation is more frequent at higher education levels. In rich masculine societies, female teachers are met at lower education steps and male teachers at higher levels. In rich feminine societies, on the other hand, the segregation is either irrelevant or a mixed structure occurs.

A paradox is obvious here: in masculine societies children are firstly educated by women. It remains to be seen, though, to what extent women will be viewed as models of behaviour, considering the typical characteristics of a masculine society.

4.. M-F and the place of work and occupation

Masculinity	Femininity
- more opportunities for high earnings and pay;	- looking for a good amiable relationship with the employer/manager;
- individuals live in order to work;	- individuals work in order to live;
- receiving the deserved appreciation for a good job;	- efficient work and desire to engage with people who co-operate well;
- better opportunities for promotion; they are non-preferential;	- promotion hard to get and, more often than not, preferential;
- preference for challenging work types from which you expect personal accomplishment;	- preference for conditions that assure working with a company for a longer time or as long as you desire;
- choice for occupations: doctors, engineers, scientists, salesmen, skilled workers or technicians, managers;	- choice for occupations: teachers, educators, health service, charity work, caretaking, unskilled and semiskilled work, office work, managers in small proportion;
- the manager is the sole decision-maker and not a group discussion leader or moderator; he is resourceful, visible, assertive, decisive and, possibly, even aggressive;	- although equally resourceful, the manager is not so visible, more intuitive, looking for consensus, trying to tone down conflicts and solve them amiably, through co-operation, negotiation and compromise;
- competition, individual skills, performance and excellence are prevailing;	- equality, solidarity, collective performance are valued;
- quality of work is a top desideratum;	- quality of work atmosphere is mainly pursued;
- sympathy and admiration for the strong, who are always seen as an incentive and challenge;	-sympathy and compassion for the weak;

5. M-F and the state

Masculinity	Femininity
<ul style="list-style-type: none"> - striving for a performance society; - inclined to encourage reward for the strong; - more investment in industry and armament; - focus on economic growth and production efficiency; - attitude towards immigrants: defenders and advocates of assimilation (immigrants should give up their culture); - in matters of politics, confrontations are strong and obviously adversarial; debates are very sonorous, aggressive and, sometimes, violent. 	<ul style="list-style-type: none"> - striving for a welfare society; - showing solidarity with the weak and needy; - militants for aid for poor and underdeveloped countries; - protection of the environment (counteracting pollution effects, global warming etc.); - attitude towards immigrants: support for integration (immigrants should adapt those aspects of their culture and religion that are not tolerated by the legislation and the people in their new country); - as regards confrontation in democratic politics, governments are mostly coalitions of parties that treat one another rather gently and the political debate is not violent or offensive.

Interestingly again, the **industrial pattern of a country** may exert its imprint on the **M-F** specificity. More recurrent in masculine societies are: manufacturing in large volume, heavy industry or bulk chemistry and mass production with high speed and efficiency. Reversely, we could speak of manufacturing on a smaller scale and according to the customer’s preferences, and a different industrial pattern: service industries, more office work, etc.

However, in present-day developed industrial societies, a considerable increase in female work force is noticed, including management and leadership and even the division of labour. In this respect, it is obvious that women need to be extremely tenacious and ambitious in order to beat their male competitors. During the last decades it has also been noticed that, probably, at a higher rate than in industry, women tend to penetrate political life or banking and financial services.

Technology and communications development should not be overlooked as important factors producing mutations in production, work and professional engagement, in general. The change of patterns and criteria in corporate cultures or the appearance of new jobs and disappearance of old ones has gradually influenced the percentage of men and women acting in specific occupational engagements.

However, we need to notice the fact that the opposition masculinity < > femininity is not necessarily related to the wealth of a country and its level of economic development. The world hosts both rich/poor masculine or rich/poor feminine countries. For exemplification we can contemplate rich masculine countries, Japan-95, Austria-79, Switzerland-70, Great Britain-66,

Germany-66, USA-62, in contrast with Venezuela-73, Mexico-69, Colombia-64, Ecuador-63, Greece-57, India-56, Pakistan-50 etc.

In the other group, following the same patterns of analysis, may be listed countries like Sweden-5, Norway-8, the Netherlands-14, Denmark-16, Finland-26, South Korea-39, France-43, Israel-47, Belgium-54, in contrast with Costa Rica-21, former Yugoslavia-21, Chile-28, Portugal-31, Thailand- 34, Guatemala-37, Uruguay-38, Salvador-40, Spain -42, Peru-42 etc.

The figures stand for the masculinity index, **MI**, as estimated by G. Hofstede (Hofstede, 1994, 1997 and 2005) in his research works. Of course they remain just tentative, as considerable changes may continuously occur due to the dynamics of modern development and of the impact of globalisation.

Along the same line of analysis, research and sociological studies have shown that differences are also manifest and explicable in relation with **religion**. Women in all countries seem to be more religious than men, especially those without paid jobs. If the role changes and a woman begins working for a salary, her attitude towards religion moves in the direction of that of a man.

Age could also be indicative of such differences. Young men (20-35 years of age) show strong masculine characteristics. After 40, they tend to exhibit a more feminine behaviour in dealing with social norms and cultural values. Within the same age span, young women hold masculine characteristics, yet rather moderately. When becoming of age, both men and women tend to lose their masculine values but, interestingly, men lose them faster. Therefore, after the age of 55-60, differences in gender specificity are barely noticeable. Some researchers also considered that sexual productivity (with aging) also leads to attenuation and levelling of the **M-F** differences. Undoubtedly, however, this mutation basically has its roots in knowledge, experience and expertise accumulation, as well as the individual's increased capacity to chose, compare, analyse, synthesise and generalise.

As already stated, even more interesting remains the fact that such characteristics (which have surfaced only further to the application of the **M-F** polarity) do not verify either through the **PD** or the **I-C** based research. This is probably because combinations may be so varied that any standardised categorisation is difficult and risky.

At the same time, still very little is known and research proves considerably scarce about sub-cultural, cultural and cross-cultural differences as regards the complexity of the meanings attached to the dimension masculinity-femininity. Awareness raising about such differences is directly proportional with manners of approach and intervention that, desirably, should be more visible and efficient.

ÜBERLEGUNGEN ÜBER TEXTSORTENSTIL UND -REGISTER AM BEISPIEL DER GESCHÄFTSKORRESPONDENZ

Constantinescu Lora-Dagmar
Lector univ. dr. phil.
Academia de Studii Economice București

Abstract

Business letter writing represents a domain of the LSP (German) teaching, involving genre analysis, the knowledge / practice of language style and registers conventions. As much as it can be considered an art, communication via business letters has “to be tailored” in such a way as to enable the user/reader/communication partner meet the needs and aims of professional interactions.

The paper looks at some relevant lexical and grammar specificity which help define the stylistic appearance, from the point of view of the German business language course designers (who have to develop the students’ writing skills) and of the learners’ one as well (who gradually acquire this knowledge as part of their professional qualifications).

Key words: business letter, genre features, writing skills, style conventions

1 Wirtschaftssprach', schwere Sprach'

Verständlicherweise dürfte das Diskussionsthema Textsortenstil und Geschäftskorrespondenz auf wenig Begeisterung stoßen, denn Stilfragen stehen nicht gerade im Vordergrund der üblichen Beschäftigungen um diese Texte/dieser Textsorte. Bei der Geschäftsanbahnung und -abwicklung erschließt sich aber ein besonderer Lern- und Übungsraum dadurch, dass fach- bzw. geschäftstypische mit textsortenspezifischen Eigentümlichkeiten zusammenhängen: Es handelt sich um „Denk- und Mitteilungsstrukturen“, so wie sie in ihrer stilprägenden Gestalt in der beruflichen Interaktion, zwecks einer kommunikativen Empfängerorientierung wie auch bei der Schreibfertigkeitentwicklung vorkommen.

Hierzu begegnet man einem Zusammenspiel facheigener Kenntnisse und fremd- und fachsprachlicher und Spezifika. Die Didaktik hebt dabei die spürbaren Schwierigkeiten auf beiden Seite der Interessenten hervor: Einerseits in gewissen Grenzen berufsbezogene Kenntnisse auf niedrigeren Könnensniveaus zu vermitteln, andererseits ein so genanntes „Gefälle“ zwischen Deutschlehrenden und Lernenden, wo die ersten auch Fachinhalte vermitteln (können/müssen!), die letzteren sich üblicherweise mit fremd- und fachsprachlichen Bekleidungsformen engfachlicher Aspekte konfrontieren. Das gilt zum großen Teil auch für den Bereich der Textsorte Geschäftsbrief.

2 Textsorte Geschäftsbrief und seine „Stil-Stolpersteine“

Der Geschäftsbrief ist eine nicht fiktionalen Textsorte im breiten Rahmen der Sach- und Fachtexte im wirtschaftssprachlichen Fachsprachenunterricht. Unter Geschäftsbrief versteht man eine zwischenbetriebliche Textsorte, mit K. Herrmann gehört sie aufgrund der Funktionalität in den Bereich der marketingeigenen und betont beruflichen, auf Transaktion/Kauf-Verkauf ausgerichteten Texte (Herrmann 1991:5ff). Textsortenspezifisch ist das Merkmal der öffentlich-offiziellen

Kommunikation zwischen (meistens!) Vertretern organisationaler Interessen. Dem geschäftlichen Schriftstück kommt auch die Markierung als werbetaugliche „Visitenkarte“ des Unternehmens zugute, so dass Führungskräfte laut Wypijeski (1992: 19-24) ihr Schreibverhalten als Bestandteil des „Corporate Designs“ (eines unternehmenseigenen Designs) ansehen sollten. Sonst befindet sich der Geschäftsbrief als Unterbereich funktionalen Schreibens an der Schnittstelle mehrerer Kompetenzbereiche (Fachkompetenz, Sozialkompetenz, methodische und gelegentlich interkulturelle Kompetenz). Hinsichtlich der Fachkompetenz ist eine Vielfalt von Briefarten vorfindbar, die die Logik und Praxis der Geschäftsabwicklung wiedergeben (Constantinescu 2005 und 2008: 23; Mihalciuc u.a. 2009).

Bei einer fachlich und fachsprachlich bedingten „literacy“ wird eine Formulierungsfertigkeit anvisiert, die von der Planung und Wissensverarbeitung über Formulierung (mit ihren Textsorten-Stilaspekten) zur Überarbeitung führt (Sachs 1991: 7-8; Funk 1992: 11f). Gegenüber den wortkargen Textvarianten und der lernniveaubedingten eingeschränkten (reproduktiven und produktiven) Textarbeit für A2-Lerner (layoutmäßige und einige pragmatischen Konventionen, einfache Texterkennungs- und -ergänzungsarbeit), lässt sich für das B1-Niveau eine größere Auswahl an Texten und möglicherweise anspruchsvolleren Arbeitstechniken einsetzen (Constantinescu 2005).

Im Bereich des funktionalen Schreibens hat man mit Stil als Vergegenwärtigung der Angemessenheits- und Zweckmäßigkeitprinzipien zu tun: Formulierungsraffinessen von Stilblüten zum Ge-/Missbrauch der unerfreulichen Grammatikstrukturen des Deutschen usw. thematisieren Bereichskenner und -praktiker wie Wypijeski (1992: 167f) oder Schmidt (2004) angesichts der relevanten Stilkomponenten Argumentation-Psychologie-Wortwahl. Was soll also einen empfängeradäquaten Briefftext ausmachen? Laut Wypijeskis „Fehler-Check-Code“ (1992:63f) gehören hierzu: vorsichtig ausgewählte Abkürzungen, weniger Fremdwörterei (Anglizismen!) oder Modewörter/Floskeln, steife (veraltete, unüberschaubare) Termini, das Vermeiden des Nominalstils und komplizierter Grammatikstrukturen (das Passiv ist eine „Sünde“), wo nicht einmal der K II mit „würde“ geschont wird. Nicht zu übersehen ist u.a. der textexterne Faktor des wirksamen Schrifttyps (die Wirkung des Hervorhebens durch Fett- oder Kursivdruck), die Interpunktion, fast die ganze Sprachsystemstruktur steht auf dem Prüfstein.

Wird das Wirtschaftsdeutsch-Seminar zur Aufsatzstunde? Der Briefftext ist „Botschaft und Botschafter in einem“. Ob im Brief oder auch im noch kürzeren Handelsraum der Email, es geht um Deutlichkeit und Einfachheit, Gedankenfolge, Prägnanz, Kundenorientierung (Hențeș 2005).

3 Wortwahl zwischen zu viel und unnötig geschraubt

„Sprachlichen Müll“ abladen heißt das Gebot des modernen Schreibstils! Eine bekannte Fehlerquelle ist dabei der Nominalstil und die resultierende sinkende Textdynamik, z.B. in:

- „Wir beabsichtigen eine Sortimentserweiterung durchzuführen“ vs. „Wir beabsichtigen unser Sortiment zu erweitern“, oder
- „Entschuldigen Sie das Verzögern der Verbuchung Ihrer Überweisung“ vs. „Entschuldigen Sie, dass wir erst jetzt gebucht haben.“

Nicht zufällige widmen Autoren wie Franck (1990) oder Wypijeski (1992) Aufmerksamkeit und Übungsraum den auffälligsten dieser Situationen. Im Bereich der Überfüllung der Aussage sind auch Verdoppelungen und Füllwörter anzutreffen. Wenn die ersteren leicht zu finden und zu beseitigen sind, scheinen die adjektivisch-adverbialen und partikelartigen Füllwörter „aber/eigentlich/übrigens/denn/nun“ usw. dem Geschriebenen Nachdruck und Geschäftsspezifität zu verleihen, wie z.B. in:

- „Bei nahezu fast allen Geräten läuft der Plattenspieler sozusagen nicht gleichmäßig“, oder

- „Ich werde mich lediglich nur auf das Notwendige beziehen“.

Ein Zu-Viel an Superlativismus ist genauso schädlich, weil Übertreibungen nichts Wichtiges beinhalten: Man pendelt so oft zwischen „niedrigsten Preisen“, „günstigsten Bedingungen“, „vollster Zufriedenheit“ und „verbindlichstem Dank“ - im Werbebrief und Angebot aber bleibt die Adjektivhäufung eine offene Frage.

Im Überschneidungsbereich des Nomens-Verbs-Adjektivs bereitet auch das Fremdwort/Lehnwort (v.a. in der Bekleidungsform der Berufsjargonismen und Moderwörter) einige Schwierigkeiten. Viele solche Sprachelemente sind heute nicht mehr wegzudenken, meint Wypijeski (1992:84ff): „kognitiv/optimal/spontan/negativen Bescheid geben/ Kostenkalkulation/ Effizienz“ usw. Andererseits ist beim Gebrauch der Abkürzungen Aufmerksamkeit und Sparsamkeit! geboten, wie z.B. in den (nicht)motivierten Beispielen:

- „evtl.“= eventuell, „höfl.“= höflich (!), aber auch die geschäftsüblichen

- „R.v.“= Rücksendung vorbehalten, oder „z.Wv.“= zur Wiedervorlage

Die positive Mitteilungsart und die Vermeidung „bedauerlicher“ Phrasen ist ein weiterer Diskussionspunkt. Bejahen, meint Franck (1990:65) bedeutet kein Verzichten auf kritische Ideen und keinesfalls auf Verneinungen. Mit „Wir bedauern sehr, Ihnen keinen günstigeren Bescheid geben zu können“ wird letztendlich wenig erreicht, man vermeidet einfach den negativen Sachverhalt. In einer Entscheidungssituation aber wie z.B. „Zu unserem Bedauern sind wir gezwungen Ihnen eine letzte Frist bis...zu setzen“ begegnet man rhetorisch wirksamen Formulierungen mit ihrer Rolle im Argumentationsgerüst des Brieftextes /der Geschäftssituation, wo diese Art des „Bedauerns“ Stellungnahme (Unzufriedenheit/Empörung) signalisiert.

Der gesamte Brieftext scheint plötzlich im Banne des „Bürokratendeutschen“ zu stehen. Schon K. Tuchosky schrieb einige Sätze über den schwulstigen Beamtenstil (der Zeitungen, aber auch privater Mitteilungen). Deshalb: Keine langatmige Sätze, schwer zu lesende, zeilenreiche „Killerphrasen“, die ein Plus an Förmlichkeit, übertriebener Höflichkeit, das Schwinden direkter Bezugnahme, einen falschen! Hauch an gehobener Sprache bringen. Lexik und Syntax sind beide davon gefährdet und betroffen. Höflichkeit wird nicht vernachlässigt, aber laut Franck (1990:159) sind Unterwürfigkeit und Übertreibung in Alltagsmitteilungen so oft fehl am Platze: „Niemand sagt zum Gemüsehändler: Ich erlaube mir den höflichen Hinweis, dass die an mich zur Auslieferung gebrachten Südfrüchte diverse Mängel aufweisen“. Modalverben sind hierzu nur eine kleine „Sünde“:

- „Wir möchten Sie bitten...“ vs. „Wir bitten Sie „/“Bitte... Sie...“

- „Wann dürfen wir Sie bitten, den Restbetrag nicht später als...?“ (s. Sachs 1991: 69)

Im Bereich über-höflicher und „hoffnungsvoller“ Aufforderungen, Abschlussformulierungen, Anrede-, Gruß- und Dankphrasen geht es genauso zu:

- „Ich würde Sie bitten, die Verkaufs- und Lieferbedingungen aufmerksam zu lesen“, oder

- „Wir wären Ihnen besonders zu Dank verpflichtet“, oder

- „Wir drücken unser Befremden darüber aus, dass Sie unserer Bestellung solch geringe Aufmerksamkeit geschenkt haben“, oder

- „Ihre Anzeige veranlasst uns zu der Anfrage...“

- „Wir geben der Hoffnung Ausdruck...“

Auch die tradierte Formel „Mit freundlichen Grüßen“ kontrastiert seit etwas Zeit mit „Freundliche Grüße“! Für die bekannte Formel „Mit hohem Interesse sehen wir Ihrer Antwort entgegen“ gibt es die weniger beeindruckende aber deutlichere Variante „Wir erwarten...“

Sonst kennzeichnet sich die „feine“ Geschäftssprache der sprach- und stilbewussten“ Businessleute durch dekorative, erschwerende, belastende Ausdrücke, die keinen Beitrag zum Profiterzielen haben, wie das von Wypijeski (1992: 101) gelieferte „Killerphrasen“-Kombination zeigt:

- „Wir nehmen Bezug auf Ihr o.g. Schreiben und teilen Ihnen mit, dass wir von Inhalt desselben

Kenntnis genommen haben.“

Aber auch in Sachs (1991: 56) sind solche Beispiele zu finden, in dem aber die Kollokationen (oft mit der syntaktischen Belastung des Infinitivsatzes zusammenspielen: „Bevor wir eine Entscheidung in dieser Angelegenheit treffen, möchten wir Sie bitten, uns kurz mitzuteilen, wie Sie...“ In diesem Kontext scheinen die üblichen/notwendigen Verb-Nomen-Verbindungen eine Kraftprobe darzustellen, besonders wenn sie einen eng fachlichen Inhalt abdecken, der nicht so leicht mit Alltagsworten umschrieben wird: „einen Auftrag erteilen“ (nicht „geben“), „Rabatt gewähren“ (nicht „verleihen“), „Geld überweisen“ (nicht „transferieren“), „dem Konto gutschreiben“, „eine (Liefer)Nachfrist setzen“. Jenseits aller kritikwürdiger Aspekte der Denkart und des Schreibstils befindet sich hier für die Lernenden die „anmutige Gegend“ der Wortschatzarbeit (Synonymie/Antonymie, Kollokationen usw.). Dass diese aber zugunsten einer allgemeinen Aufnahme schon vorgegebener Ausdrücke (die „Briefbausteine“!) vernachlässigt wird, ist eine andere Frage... .

Was wäre in und mit einem Brieftext wie der weiter unten anzufangen? Natürlich zuerst eine Erläuterungsübung mit Auswahl-Antworten für die markierten Termini „Bestellungen gehen ein“ / „Den Bedarf decken“ / „Von der Bestellung zurücktreten“ im nachstehenden Text:

„Wegen Ihrer *Verspätung* sind wir in erhebliche Schwierigkeiten geraten: Für den Wein sind bei uns mehrere *Bestellungen eingegangen*, die wir ablehnen mussten. Einige Kunden haben sich bereits an andere Lieferanten gewendet. Wenn Sie trotzdem bis 10.05.02 (letzter Liefertermin) nicht liefern, treten *wir von unserer Bestellung zurück* und werden *unseren Bedarf an* Spätleseweinen zukünftig bei einem anderen Lieferanten *decken*“. (Liefermahnung)

Andererseits ist bei geübten Lernenden eine sinngemäße Ergänzungsübung mit denselben/ähnlichen (vor- oder nicht vorgegebenen) Termini vorstellbar.

4 Kraftprobe Grammatik des Geschäftsbriefes

Lange Sätze, Endverbposition im Nebensatz, Passiv und unüberschaubare Infinitivsätze, zeilenstarke Textteile, mit all dem „stolziert“ die deutsche Grammatik bei den Lernenden, auch wenn man sich erfolgreich über die von Mark Twain angezeigten „Horror-Merkmale“ des Deutschen hinwegsetzt. Die Grammatik liefert ihrerseits unzählige andere Fehlerquellen und stilistisch auslegbare Stolpersteine, die alle sich von der Vorstellung ernähren, komplizierte Formulierung seien automatisch elegante, gehobene, wenn schon „fachlich anmutende“ Sprache ... . Aus der Fülle der grammatischen „Fallen“ hebe ich im Folgenden nur einige wenige Situationen hervor.

Unvermeidlich belegt das Passiv einen der ersten Plätze. Ihm haftet Unpersönlichkeit und Formales an, es wird dazu gebraucht, wenn das Agens der Handlung unbekannt ist oder bleiben soll! : „Die Ware wird FOB geliefert“ klingt noch annehmbar, gegenüber: „Die von Ihnen für den Dezembertransport bestimmten Warenposten ...“, wo Passiv und erweitertes Attribut die negative Wirkung verstärken. Sachs (1991: 59-Brief 7.2.1.) liefert noch ein passendes Beispiel:

- „...die Liquidität wird sorgfältig gepflegt, so dass die im Warenumschlag anfallenden Verbindlichkeiten erfüllt werden können. Wir stehen der Firma... mit Kontokorrent- und Diskontkrediten zur Verfügung, die sehr beweglich in Anspruch genommen werden.“

Dabei zeigt sich, wie auch das Passiv die Vermeidung des Sie-Stils zur Prägung der Dialogizität verursacht. Die einseitige Perspektive (nur einer der beiden Mitteilungsseiten) und die empfängerbezogene Stilgestaltung stehen oft in der Geschäftskorrespondenz zur Diskussion. Man vergleiche:

- „Wir liefern (Ihnen) die Ware frei Haus bis Ende Mai.“ vs.
- „Die Ware wird (Ihnen) bis Ende Mai geliefert.“ oder
- „Sie erhalten die Ware frei Haus bis Ende Mai.“

Partizipien, ob als erweiterte Attribute oder Partizipialsätze, bringen ihrerseits eine mühsam aufgebaute Textstruktur und daher erschwertes Textverständnis herbei:

- „Beiliegend sende ich Ihnen unseren Katalog.“ (wer/was ist beiliegend?!)
  - „Ihre Bestellung ist dankend bei uns eingegangen.“ (wer dankt?! Die Bestellung oder die Kaufinteressenten?)

Sachs (1991: 43) nimmt eine solche umständliche, auch wenn Aussage komprimierende und textersparende Formulierung in seine „Briefbausteine“ auf: „Wir hoffen, Sie bald durch die Erteilung eines anderen Auftrages Sie für die Ihnen entstandenen Unannehmlichkeiten entschädigen zu können.“

Anstelle einer Schlussfolgerung: Die Deutschlernenden müssen dazu ermuntert werden, Ideen/Sachverhalte kontextgemäß zu verdeutlichen, umzuformulieren, zu vereinfachen (auch wenn mit Funk 1992 dies u. U. eine Gratwanderung darstellen könnte). Da man bei Geschäftsbriefen mit einem Fremdsprachenniveau ab B1 rechnen darf, ist die Einsicht in die bzw. die Bewusstheit über diese fachsprachen-stilistischen Eigentümlichkeiten dieser Schriftkommunikation allmählich aufzubauen: Der Anfang liegt im Bereich der bekannten Textkonventionen und Höflichkeitsusancen. Je nach Bedarf, rücken reproduktive oder eher reproduktiv-produktive Stilaspekte in den Vordergrund - terminologischer und allgemein lexikalischer Natur, Unterschiede zwischen Mündlichkeit und Schriftvarianten einer geschäftlichen Mitteilung.

Bibliographie

- [1] Constantinescu, L., *Zwischen fachsprachlichem DU und fremdsprachigem Fachunterricht*, „Synergy“, 1, S. 62-71, Bucuresti, 2005
- [2] Constantinescu, L., *Fachkontexte und ihre -texte: Wozu Geschäftsbriefe?*, „Limă, cultură și civilizație în contemporaneitate“, S. 121-126, București, 2008
- [3] *DUDEN. Einfach richtig schreiben. Ratgeber für richtiges und modernes Schreiben*. Bibliografisches Institut Mannheim. Mannheim u. a., 1987
- [4] Franck, N., *Schreiben wie ein Profi*, Köln, 1990
- [5] Funk, H., *Berufsbezogener DU*, „Fremdsprache Deutsch“, Sondernummer 1992
- [6] Henteș, Z., *Geschäftskorrespondenz als Dialog*, „Synergy“, 1, S. 27-38, București, 2005
- [7] Herrmann, K., *Wirtschaftstexte im Unterricht*, München, 1991
- [8] Jung, M., *Geschäftliche E-Mails. Artikelserie in 10 Folgen*, „Forum Wirtschaftsdeutsch. Lehr- und Lernhilfen für den berufsbezogenen Deutschunterricht“. I.I.K. Düsseldorf 1999-2000, <http://www.wirtschaftsdeutsch.de/materialboerse/emails.php3>
- [9] Mihalciuc, M./ Constantinescu, L./ Mureșan, L., *Scrisori de afaceri în limbile germană și română /Geschäftsbriefe Deutsch und Rumänisch*, București 2009
- [10] Neumayer, G., *Praxismappe für überzeugende Geschäftsbriefe*. Frankfurt/Main, 2006
- [11] Sachs, R., *Deutsche Handelssprache. Der Briefwechsel in Import und Export*, Ismaning, 1991-2003
- [12] Schmidt, R., *Geschäftskorrespondenz. Korrekt, präzise und empfangenorientiert*, 1. Auflage, Berlin, 2004
- [13] Zettl, E., *Briefe an Institutionen. Unterrichtsvorschläge für Deutsch als Fremdsprache*, <http://www.ub.uni-konstanz.de/kops/volltexte/2000/594/pdf/lueg3406.pdf>
- [14] Wypijeski, W., *Kreativ Briefe schreiben*, München, 1992

REFLEXE ALE CIVILIZAȚIEI URABANE ÎN OPERA UNOR SCRITORI POSTMODERNIDIN BASARABIA

Conf. dr. Nina Corcinschi
Academia de Științe a Moldovei
Lector dr. Maria Alexe UTCB

Abstract

Romanian literature is generally speaking a rural one. Only a few novels deal with the urban space, probably because most of the towns are but large villages. Lately things seem to change postmodern writers developing the image of an urban society by depicting urban sceneries and cronotops such as Bucharest and Chișinău. This paper deals with the urban image that some of the most important writers from Basarabia try to impose in Romanian culture. The analysis is done on novels written by Dumitru Crudu, Nicolae Popa and Vasile Vasilache, considered as illustrative case studies. Its goal is to reveal the importance of urban images in the construction of a new world as well as to underline the major effects on the language.

1. Actualitatea și importanța problemei

Actualitatea temei propuse pentru cercetare se datorează tendinței climatului cultural actual de a valoriza aspectele identitare și de a oferi culturilor considerate mult timp marginale posibilitatea de a căpăta vizibilitate. Izolarea în care s-a aflat mult timp literatura în limba română scrisă în Basarabia față de literatura română este un fapt ce nu poate fi ignorat și este cu atât mai surprinzător cât de multe similitudini există între romanele scrise de o parte și de alta a Prutului. Necesitatea de a cerceta tema menționată în titlul acestui studiu, precum și actualitatea ei științifică derivă din tendința evidentă de lărgire a arealului cultural cunoscut și de integrare a tuturor culturilor într-un context general dar și din dorința de a desprinde proza din Basarabia de eticheta de proză rurală.

Dezvoltarea literaturii din Basarabia în ultimii douăzeci de ani permite această abordare ce dorește să evidențieze importanța cronotopilor urbani dincolo de pitorescul unor reportaje pe care le datorăm reporterilor străini. Pitorescul așa cum îl definea Andrei Pleșu „Chiar puțin trist, pitorescul rămâne, întotdeauna, confortabil; supapă estetică a cuiva, debaraua Frumosului fără a-l concura, sau, altfel spus este sublimul căzut în minor.” [Pleșu 1980, 43] a fost unul din factorii care au împiedecat vizualizarea aspectelor urbane reale din proza Basarabiei. În proza postmodernă din Basarabia tema urbană revine ca o temă recurentă ce se integrează în arhetipurile unei culturi structurate pe tipare arhaice aproape în mod fabulos.

Rolul major pe care imaginile urbane tind să îl joace în proza modernă este subliniat și de Aliona Grati care afirmă: „Faptul că limbajul romanului contemporan românesc reprezintă o lume „postbabilică” este evident, el este un limbaj propriu culturii moderne, mult mai nuanțat, dar mai arbitrar și deci mai convențional decât cel fundamental, protoarhaic. Trecerea de la dimensiunea *pre-* și *babilică* la cea *postbabilică* se face resimțită și în morfologia romanului secolului al XX-lea prin afirmarea tot mai pregnantă a *cronotopului orașului*” [Grati, 2010, 257]. Orașul, simbolistica urbană ce emerge din imaginile propuse transformă vechile simboluri arhaice le resemantizează.

2. Spațiul urban și mituri agvaticice în proza lui Nicolae Popa

Într-una dintre cele mai recente cărți ale sale Eugen Negrici consideră că lumea culturală românească și cea a întregii peninsule balcanice s-a format sub influența miturilor. Autorul vorbește

chiar de o mitogeneză a acestor culturi, ce au trăit mereu cu frica unei iminente catastrofe, conștiente de fragilitatea ființei naționale și de impactul culturilor imperiale cu care s-a confruntat [Negrici, 2008, p 14]. Miturile par să aparțină unei civilizații eminamente rurale. Se consideră în general⁷ că în Balcani starea aproape permanentă de criză la nivel social a dus la potențarea influenței miturilor în mentalitatea balcanică. Acest aspect evidențiat atât în literatura populară în basme și balade, cât și în literatura modernă a facilitat pătrunderea miturilor în lumea orașului. Influența pe care imaginea mitică a Constantinopolelui/Istanbul a exercitat-o asupra imaginarului zonei balcanice a influențat și pătrunderea miturilor în spațiul urban. Recent prozatorii moldoveni Nicolae Popa și Dumitru Crudu au analizat aspecte ale societății urbane recurgând la mituri. În romanele lor miturile animaliere(peștii, păsări avion) și vegetale (pădurea, balta) coexistă și îl ghidează pe cititor înspre înțelegerea unei realități parabolice. [Alexe, 2009, 58]

Paradisul terestru în care ar fi putut trăi popoarele balcanice, implicit românii dacă Bizanțul ar fi rămas un centru al lumii creștine și turcocrăția nu ar fi dominat întreaga peninsulă timp de sute de ani, a fost profanat de invadatori și a dispărut din lumea reală, rămas doar în legendă și în romanele unor scriitori ca Ismail Kadare, Nicolae Popa sau Aureliu Busuioacă un spațiu contrastând dureros cu prezentul. Frumusețea paradisiacă a naturii contrastează cu istoria vitregă și implicațiile sociale nefavorabile. În romanul lui Nicolae Popa *Avionul mirosea a pește* paradisul este reprezentat de spațiul natural al lacurilor din jurul Chișinăului, acolo unde trăiesc blajinii, contrastând cu lumea pestriță și vulgară a orașului invadat de spiritul mahalalei.

Romanul scriitorului din Basarabia este unul dintre cele mai ilustrative texte privind utilizarea elementelor naturii ca simboluri de către prozatorii balcanici postmoderni. Cititorii sunt avertizați chiar din titlu asupra folosirii simbolurilor acvatice, iar pe parcurs uimitoare este varietatea acestora, felul în care scriitorul reînvie vechi credințe folclorice și le îmbină cu sugestii biblice⁸, fără a părăsi spațiul urban decât pentru a se retrage în apropierea lui, pentru a-l evidenția. În același roman lacurile din jurul Chișinăului nu sunt elemente de peisaj, ci elemente simbolice, eroul vegează asupra orașului său, de multe ori noaptea, la marginea apelor asemeni vechiului și misteriosului popor al *rohmanilor* (mitului Paștele Blajinilor)

3. Mahalaua un topos specific urban al literaturii postmoderne

Într-o lume care supraviețuiește refugiindu-se în zona rurală și încercând să nu piardă tradiția urbană a culturii bizantine, **mahalaua** devine o zonă specifică, nu doar de tranziție ci mai ales de încercare de constituire a unei imagini. În lipsa unui oraș, altul decât Bucureștiul în postmodernism și Chișinăul) care să impresioneze prin mișcare tumultuoasă, culoare și bazaruri policrome, mahalaua devine un topos cu valoare identitară cu referiri la profilul personajelor și conturarea mentalităților. Ea este un topos al contrastelor, aflat într-o permanentă metamorfoză, un spațiu hibrid (nu lipsit de un oarecare pitoresc), privit cu nostalgie, repulsie, aflat într-o permanentă nevoie de igienizare, atât în trecut cât și azi (136, p.7). Respinsă de estetica modernității, mahalaua a devenit în postmodernitate un spațiu atractiv pe care scriitorii încearcă să îl prezinte dincolo de imaginea stereotipă impusă de epocile anterioare. Atracția scriitorilor postmoderni pentru acest spațiu ignorat de estetica tradițională și chiar de modernitate este explicată de preferința creatorilor pentru urât, față de acele elemente și artefacte pe care Umberto Eco le analizează în *Estetica urâtului*.

---

7 Printre cei care au analizat aspectul Octavian Buhociu, D. Caracostea, O. Densușianu, M. Muthu.

8 Peștele, simbolul arhetipal al lumii de jos, imagine a monstrului marin din mitul lui Iona, cu sugestii legate de sexualitate, regenerare, germinare, fecunditate este cuvântul cheie. În basmele românești eroinele rămân gravide înghițind un pește sau un os de pește. Simbolistica regeneratoare a peștelui a fost preluată și de creștinism, transformată emblemă a lui Isus Cristos. Titlul este o metaforă cu mesaj pozitiv, fiindcă induce sugestia regenerării unei colectivități prin forța celor tăcuți a „poporului de jos” cel care miroase a pește.

Orașele românești, mai ales Bucureștiul și Chișinăul păstrează încă în structura lor polimorfă urmele unei structurii bizantino-otomane ajunsă până în contemporaneitate, deși secolul al XIX-lea înseamnă o schimbare fundamentală în viața Țărilor române, o orientare a acestora spre Occident. În structura Chișinăului aceste semne sunt mai greu de detectat, dar influența lor asupra mentalității este evidentă. Prin structura sa mixtă, de întrepătrundere a mentalităților și cutumelor rurale cu spiritul orașului, mahalaua a avut și are încă și un rol de stimulare a unui sincretism cultural și comportamental, dar generează în anumite cazuri și o criză identitară specifică datorită acestor caracteristici pe care structura orașului le mai păstrează încă, marginea devine în timp centru și anumite cartiere ce sunt geografic la margine capătă trăsături specifice mahalalei. Fenomenul este analizat de Radu Aldulescu în *Amantul Colivăresei*. Mahalaua contemporană care se regăsește în paginile sale ca și în romanele lui Cărtărescu, Felix Nicolau sau Nicolae Popa și Dumitru Crudu. Toposul și-a schimbat consistența (nu este reprezentată de personaje obligatorii ca prostituată, cârciumarul, chivuțe, ologi, oameni trăind la limita legalității) și arhitectura, preponderente sunt cartierele tip ghetou, cartiere dormitor ale marilor orașe în care trăiește o populație amestecată formată din muncitori extenuați de munca în uzine și intelectuali exasperați de rutina zilnică.

Chișinăul- spațiu citadin a cărui explorare se face în tradiția prozei românești de pretutindeni este un topos ale cărui contururi s-au precizat în literatura postmodernă. Imaginea sa o regăsim în romanele lui Nicolae Popa sau Dumitru Crudu ce descriu spațiul mahalalei în care urbanul și ruralul conviețuiesc și dihotomia dintre centru și margine, lumea boemă a scriitorilor, straturile culturale din care este construit spațiul său ideatic. Pot fi identificate elemente ale mahalalei pitorești, spațiu de tranzit între rural și urban dar și mahalaua blocurilor comuniste. În romanul lui Dumitru Popa *Avionul mirosea a pește*, o mahala geografică, oarecum diferită de cea pe care o prezintă Mircea Cărtărescu. E zona perurbană din marginea Chișinăului cu case cu vii și obiceiuri aproape rurale, dar și cea spirituală din blocul-cămin în care locuiește fosta soție a eroului-narator.

Interesantă este și imaginea pe care o oferă scriitoarea Ariana Șalari în romanul *Venetica*. Autoarea surprinde transformarea unui cartier al orașului său natal Cetatea Albă, dintr-un cartier prosper locuit de intelectuali într-o veritabilă mahala. E lumea celor care încă nu se pot desprinde total de lumea satului, de care încearcă să se distanțeze și care nu s-au integrat nici în spațiul urban.

4. Tranferuri semantice

Lumea basarabeană a fost un univers arhaic rural. Vasile Vasilache, autorul romanului *Povestea cu cocoșul roșu*, scriitor basarabean care știe că în Moldova, spiritualitatea românească a supraviețuit în lumea satului, universul rural a rămas un paradis pierdut, opus lumii urbane. Un scriitor care dorește să descrie societatea românească din sovietica republică a Moldovei, să accentueze absurdul situațiilor stereotipe, al modului de viață impus de puterea sovietică, să ridiculizeze servilismul față de modele culturale străine, nu putea să nu se refere la societatea rurală sau ruralizată, dar nici nu poate ignora componenta urbană a contemporaneității.

Subiectul romanului urmează schema poveștii cu sertare, sertare în care se ascund și puținele scene din lumea târgurilor, comentate cu ironie de autor care amintește de cercetările sterile ale celor de la Academie. E o lume în care cei trei eroi ai romanului, Serafim Ponoară, Angel Farfurel și bouțul botezat ironic Apis-Bălan se simt străini, nu doar fiindcă vin din universul rural, ci și fiindcă e o lume străină din care ei au fost alungați. Toți trei trăiesc aventuri ce li se par incredibile, pentru că nu le înțeleg, absurdul situațiilor izvorât din lipsa de comunicare culturală, nu îi tulbură și nu conduce la crize existențiale. Soluția personajelor este aceea a retragerii în atmosfera ahetală a satului, dar acest lucru nu este posibil întotdeauna.

Transferarea unor simboluri rurale în universul urban este prin ea însăși sursă aridicolului ce poate atinge grotescul. Pornind de la anumite surse ale Kitchului autorul creează o imagine postmodernă inversată în care orașul nu este asemeni semănătoriștilor un loc al pierzaniei ci mai ales un loc lipsit de o simbolistică reală. Vasile Vasilache nu are capacitatea lui Eliade sau Nicolae Popa de a detecta sacrul în mozaicul urban.

5. Imagini urbane și simbolistica a limbii române

Acțiunea romanului lui Crușu se petrece la Chișinău și la Tibilisi, aceste schimbări de locație sunt greu de urmărit de către cititor, fiindcă atmosfera este aceeași și personajele sunt moldoveni ajunși la Tibilisi din motive ce nu par prea clare. Starea de ambiguitate specifică balcanismului este admirabil creată de autor. Eroul principal, un tânăr poet revoluționar, participant la toate mitingurile antisovietice de la Chișinău și de la Tibilisi, fără alegere, își continuă studiile în Georgia, la Academia de Științe, unde obținuse o bursă de cercetare. Primirea unor scrisori, una din partea mentorului său de la Tibilisi care îl amenință că îl va exmatricula, dacă mai participă la vreun miting antisovietic și alta din partea protectorului său de la Chișinău, Efrim Iosifici Menic, distins profesor de teoria literaturii, îl tulbură atât de tare încât este gata să înnebunească. Într-o discuție imaginară tânărul poet, care apare în carte cu numele metaforic, Angelo și profesorul de la Academie polemizează asupra limbii moldovenești, adevăratul erou al cărții, personajul care trăiește aventura în plan metaforic și pe care tânărul poet dorește să o salveze, chiar dacă unii vor să o numească limbă moldovenească, fiindcă așa au fost instruiți. El simte că limba trebuie apărată de cei care asemeni soției profesorului nu știau nicio boabă românește și susținea cu vehemență că „limba moldovenească este o limbă distinctă, cu un vocabular diferit și cu alt fel de gramatică” [Crușu, 2009, p.100].

Există în roman mai multe scene care ar fi putut fi tragice, dar pe care Crușu le realizează în cheie parodică, ilustrând derizoriul balcanic. Nimic nu este luat în serios, nici demonstrațiile tinerilor scriitori, nici lupta lor dramatică pentru introducerea alfabetului latin și recunoașterea limbii române, nici măcar zgomotul tancurilor ce se aude în fundal și la Chișinău ca și la Tibilisi. toate dezbaterile se încheie prin chefuri monstruoase, pantagruelice la cârciumi. Există ecouri intertextuale ale lecturilor autorului din proza lui Creangă și Sadoveanu deși atmosfera amintește mai ales de zâmbetul strâmb și amar al lui Caragiale.

Romanul este populat de scriitori, tineri membri ai unui cenaclu revoluționar de la sfârșitul anilor '80, obsedați de identitatea lor culturală și de importanța limbii române ca formă de expresie. Sunt doar amintiți fără a lua parte la acțiune, scriitori reprezentativi din Chișinău și din București, interesant este însă că autorul amintește numele lor reale: Nicolae Costenco, Vladimir Beșleagă, Ion Druță, Gheorghe Crăciun, Dinescu, Cărtărescu, ceea ce sporește sentimentul de autenticitate pe care scriitorul dorește să îl transmită. În spatele lor se profilează societatea intelectuală a Chișinăului, o radiografie nemiloasă a oportunităților, pendulând între acceptarea și negarea limbii române, a literaturii proletcultiste și a noilor orientări, noi îmbogățiți și intelectuali altruști.

6. Concluzii

Relația balcanicului, fie el din civilizația urbană sau rurală, cu spațiul, cu teritoriul pe care îl locuiește este una mai puțin obișnuită și se datorează schimbărilor continue cărora a trebuit să le facă față, modificării granițelor și schimbării permanente a denumirilor. Sentimentul naturii atât de prețuit de romantici sau de scriitorii aparținând tipologiei reprezentate de Mihail Sadoveanu, nu își

găsește o exprimare artistică remarcabilă în opera prozatorilor postmoderni, fiindcă modul lor de expresie are ca fundal lumea urbană.

Dumitru Crudu oferă cititorilor ca și Nicolae Popa un final deschis, cum deschise sunt și spațiile urbane ale Blacaniilor, Bucureștiul și Chișinăul, orașe ce s-au dezvoltat în afara zidurilor medievale, la încrucișarea drumurilor câmpiei. În aceste spații eroii se deplasează mereu dinspre rural spre urban și invers dar ceea ce îi salvează pe eroi este chiar atitudinea lor zeflemist balcanică prin care își maschează sentimentele și care corespunde așa de bine stilului romanului postmodern.

Bibliografie

1. Albu Mihaela – *Sud-estul european (sau Peninsula Balcanică) regiune cu destin specific și bogat patrimoniu cultural* în Carmina Balcanica, anul I, nr. 1, Craiova 2008
2. Alexe, Maria – *Identitatea romanului balcanic*, teză de doctorat postată pe siteul AȘM
3. Cărtărescu, Mircea – *Postmodernismul românesc* – editura Humanitas, București, 1999
4. Cărtărescu, Mircea – *Orbitor; Aripa stânga* – editura Humanitas, București, 2002
5. Cărtărescu, Mircea – *Pururi tânăr înfășurat în pixeli* – editura Humanitas, București, 2003
6. Crudu, Dumitru – *Măcel în Georgia* – editura Polirom, București, 2008
7. Grati, Aliona - *Romanul ca lume postbabelică. Despre dialogism, Polifonie, heteroglosie și carnavalesc*, Filologia modernă, Chișinău, 2010
8. Negrici, Eugen – *Iluziile literaturii române* – editura Cartea românească, București, 2008
9. Pleșu, Andrei – *Pitoresc și melancolie* – editura Univers, București, 1980
10. Pleșu, Andrei – *Pitoresc și melancolie* – editura Univers, București, 1980
11. Popa, Nicolae – *Avionul mirosea a pește* – editura Arc, Chișinău, 2008

ASPECTS DE LA TERMINOLOGIE

Asist..univ. Bianca Geman
Departamentul de Limbi Străine și Comunicare
Universitatea Tehnică de Construcții București

Abstract

This paper refers to a sensible problem: terminology. The designed approach takes into consideration not only terminology as an academic discipline, but also the problems that some professional translators may encounter. In order to prove the importance of terminology its connection with communication is underlined as well as the interdisciplinary aspects which contributes to design terminology's role.

An important goal of a good terminological background is to use proper words when translating. The last part of this analysis is dedicated to the connection between translation and terminology.

1. Problèmes généraux

La terminologie, comme discipline dont l'objet est l'étude et la compilation des termes spécialisés, est ancienne. Cependant, c'est seulement au cours des dernières années qu'elle a connu un développement systématique, menant une réflexion profonde sur principes, ses fondements et ses méthodes.

Au XIX-e siècle, en raison surtout de l'internationalisation de la science, les scientifiques commencent à éprouver la nécessité de disposer de règles de formation des termes pour chaque discipline. Les progrès accélérés que connaissent les différentes techniques et l'évolution rapide de la technologie nécessitent non seulement que l'on dénomme de nouveaux concepts, mais surtout qu'on procède à leur harmonisation. C'est ainsi qu'apparaissent, dans le paysage terminologique, l'ingénieur autrichien Eugen Wüster (1898-1977), considéré comme le fondateur de la terminologie moderne, ainsi que le Russe, D.S. Lotte (1889-1950).

La terminologie, comme tout domaine scientifique interdisciplinaire, se définit par la relation qu'elle entretient avec d'autres domaines, auxquels elle emprunte un ensemble spécifique de concepts. Dans cette perspective, Wüster considère la terminologie comme une discipline au carrefour de la linguistique, des sciences cognitives, des sciences de l'information, de la communication et de l'informatique. Cette interdisciplinarité de la terminologie est donc déterminée par le caractère des unités terminologiques, qui sont à la fois des unités de la langue (la linguistique), des éléments de connaissance (les sciences cognitives), des véhicules de communication (la théorie de la communication). Les termes sont employés dans les communications spécialisées (la documentation) et sont généralement traités par l'ordinateur dans l'activité terminographique (l'informatique).

Le mot « terminologie » désigne au moins trois concepts différents:

1. l'ensemble des principes et des fondements conceptuels qui régissent l'étude des termes;
2. l'ensemble des règles qui permettent de réaliser un travail terminographique;
3. l'ensemble des termes d'un domaine de spécialité donné.

La terminologie est une discipline avec des principes de base (la théorie terminologique) et des applications comme l'élaboration de vocabulaire, de lexiques, ainsi

que la normalisation des dénominations. Les bases conceptuelles de la théorie terminologique ne lui sont pas spécifiques mais procèdent des disciplines qui la composent : la linguistique, la logique, l'ontologie et la théorie de l'information. Du point de vue de son objet premier (la langue dans sa dimension communicative), la terminologie fait partie de la linguistique appliquée.

Il n'existe pas une seule approche à la terminologie en tant que discipline, mais plusieurs. Les trois plus importantes sont:

- a. du point de vue de la linguistique, la terminologie fait partie du lexique spécialisé par son appartenance à des domaines.
- b. du point de vue d'une discipline technico-scientifique la terminologie est le reflet de sa propre organisation conceptuelle et par conséquent, un moyen d'expression et de communication,
- c. du point de vue de l'utilisateur (direct ou par intermédiaires), la terminologie est un ensemble d'unités de communication, utiles et pratiques, qui doivent être évaluées en fonction de critères d'économie, de précision et d'adéquation de l'expression.

2. La terminologie et la lexicologie

La terminologie aborde le lexique de façon différente de celle de la linguistique. Wüster signale deux spécificités fondamentales: l'approche de l'objet d'étude et des caractéristiques du dictionnaire terminologique. Premièrement, Wüster souligne le fait que la linguistique et la terminologie abordent différemment leur objet d'étude. Les différences résident tant dans la conception de la langue que dans les aspects relatifs à la formation des termes.

En ce qui concerne la conception de la langue, la lexicologie prend les mots comme point de départ, et ne s'intéresse pas au signifié s'il n'est pas lié au mot. La terminologie considère que la notion, qui est au centre de ses préoccupations, peut être envisagée indépendamment de la dénomination ou du terme qui le désigne.

La seconde spécificité de la terminologie selon Wüster réside dans le fait que la lexicologie et la terminologie présentent différemment leurs répertoires (dictionnaires, lexiques, vocabulaires), en raison de leurs différents points de départ : la terminologie part du concept, lexicologie de la désignation. La terminologie, puisqu'elle part du concept pour arriver à la dénomination, a besoin d'assurer qu'elle dénomme un objet conceptuel spécifique à l'exclusion de tout autre objet proche. C'est pour cette raison qu'elle décrit exhaustivement cet objet au moyen de la définition, privilégiant ainsi une définition de nature descriptive, et exprimant souvent les relations qui existent entre les différents concepts.

Puisque la terminologie part de la notion et que les notions d'un même domaine forment un ensemble structuré, et puisque les dictionnaires spécialisés d'une discipline s'adressent à des spécialistes, elle présente souvent ses entrées de façon systématique, et non alphabétique, comme le fait la lexicographie de la langue générale. Cette présentation systématique est le reflet du système conceptuel d'un domaine spécialisé. Le classement par concepts permet une présentation plus satisfaisante des dictionnaires multilingues, car la notion est théoriquement la même dans toutes les langues, et seule la dénomination varie.

Si la lexicologie s'occupe de tout l'ensemble des mots que connaît le locuteur, la terminologie ne s'occupe que des mots appartenant soit à un domaine de spécialité (comme la physique, la chimie), soit à un secteur professionnel (comme le commerce, l'industrie, le sport).

La lexicologie s'occupe de l'étude des mots, la terminologie de l'étude des termes.

Un mot est une unité décrite par un ensemble de caractéristiques linguistiques systématiques ayant la propriété de se référer à un élément de la réalité. Un terme est une unité dont les caractéristiques linguistiques sont semblables à celles du mot, mais qui est employée dans un domaine spécialisé. De ce point de vue, un mot qui fait partie d'une spécialité est un terme.

La terminologie et la lexicologie peuvent se distinguer par les objectifs qu'elles poursuivent. Ainsi, la lexicologie, considérée du point de vue de la linguistique théorique, s'occupe de mots dans le but de justifier la compétence lexicale des locuteurs. La terminologie s'occupe des termes pour bien circonscrire la notion.

L'objet essentiel de la lexicologie théorique est la description des connaissances qu'ont les locuteurs des mots, qui vise à mieux expliquer leurs comportements lexicaux. Contrairement à la lexicologie, la terminologie cherche à proposer seulement des éléments théoriques et des principes qui régissent le dépouillement, la sélection et le classement des termes propres des domaines de spécialité. Donc, la terminologie vise l'identification de notions de façon univoque. L'élaboration de terminologies a donc pour but d'attribuer des dénominations aux concepts d'une discipline donnée.

La terminologie n'explique pas le comportement, mais recherche des dénominations pour des cases conceptuelles préalablement établies. On prend comme unique source la documentation spécialisée, écrite ou orale ; on sélectionne les entrées qui sont toujours des lexies (même composées d'un ou de plusieurs mots), en fonction du domaine retenu ; on retient seulement les informations considérées comme pertinentes et on les présente selon les normes internationales. L'élaboration de dictionnaires conduit à la normalisation (ou standardisation) des termes propres à un domaine spécialisé.

Le travail terminologique poursuit l'objectif de normaliser les unités terminologiques en écartant la synonymie. L'objectif final de cette normalisation est une communication professionnelle précise, moderne et univoque.

4. Relation terme-concept

Le déroulement du travail terminologique se fait en établissant d'abord une liste de concepts qui font partie d'une structure notionnelle, plus ou moins formalisée, selon les domaines. Les concepts de cette structure entretiennent les uns avec les autres, des relations logiques et ontologiques, et l'ensemble constitue le système conceptuel d'une discipline ou d'une activité spécialisée. Le terminologue attribue alors à chaque cas correspondant à un concept une dénomination donnée, celle qu'emploient effectivement les spécialistes lorsqu'ils font référence à un concept de la structure. Si différentes dénominations sont relevées pour un même concept, on procède à une sélection. On peut soit les écarter toutes, sauf une, soit en accepter plusieurs, mais en privilégier une. Ce déroulement du travail, qui part du concept pour arriver à la dénomination, s'appelle la démarche onomasiologique.

La terminologie repose sur des fondements sémantiques, car les termes sont des unités qui représentent les objets de la réalité. Grâce aux termes, les individus peuvent exprimer et échanger des pensées et structurer une discipline. Un terme est une unité qui se caractérise de façon complexe par trois dimensions : la dimension linguistique, la dimension cognitive et la dimension communicative. La triple perspective du terme (référentielle, conceptuelle et symbolique) permet de distinguer ces trois aspects fondamentaux de la terminologie: le cognitif, le linguistique et le communicatif. Donc le terme est l'unité qui désigne la réalité, qui s'exprime au moyen d'une forme

et qui sert à communiquer.

La façon dont la pensée humaine perçoit les objets et, par abstraction, construit des concepts, se trouve à la base de la théorie de la terminologie. La cognition est un cheminement intellectuel qui consiste à appréhender la réalité. Un concept est un élément de pensée, une construction mentale qui représente un objet individuel. Le concept se compose d'une série de caractères qui sont communs à une classe d'objets individuels. Les concepts n'existent pas dans la réalité, seuls existent les objets. C'est l'individu qui, par un processus d'abstraction, fait que la réalité devient un concept. Le concept est un élément de la pensée, une construction mentale qui représente un objet individuel, matériel ou immatériel. Le concept existe psychiquement, indépendamment du terme, et précède en quelque sorte sa désignation.

L'approche cognitive de la terminologie présuppose que le travail terminologique débute par l'établissement de la structure des concepts qui constituent la connaissance d'une discipline et procède ensuite à la recherche des concepts de cette structure. Selon l'approche la plus classique, un concept est un élément de connaissance qui représente une classe d'objets de la réalité, laquelle se conçoit comme un ensemble de caractéristiques communes à chaque objet individuel. Les concepts se regroupent ainsi dans des ensembles (les champs conceptuels) qui partagent plusieurs caractéristiques.

Les concepts ne se trouvent pas isolés dans la structure de connaissance. Ils font partie d'ensembles organisés appelés domaines de connaissances ou disciplines. Les critères d'organisation des concepts sont conditionnés par la manière dont les objets de la réalité sont compris par les sujets. À l'intérieur de chaque domaine, les concepts sont liés entre eux sur la base de deux grands types de relations : les relations logiques, fondées sur la ressemblance, et les relations ontologiques, fondées sur la contiguïté ou le contact dans l'espace et dans le temps.

En information-documentation, on a recours à des outils terminologiques qui repèrent, par le biais des termes, les concepts véhiculés dans les documents. Chaque concept est porteur d'information et, parmi les concepts s'établissent divers types de relations. La fréquence d'apparition dans un même document de différents types de concepts liés par des relations logiques ou ontologiques permet d'identifier son contenu grâce aux concepts qu'il transmet, concepts exprimés par des formes linguistiques.

À chaque domaine de spécialité correspond une classification plus ou moins spécifique, qui reflète l'organisation des contenus du domaine en question. Le type de classification le plus courant est la hiérarchie, fondée sur la relation d'inclusion entre les différents sous-domaines que comporte un domaine. Pour faciliter la consultation, les classifications hiérarchiques complexes sont nécessairement accompagnées d'index alphabétique comportant toutes les dénominations qui paraissent dans une classification. On peut accéder ainsi à une structuration hiérarchique à partir des formes et des contenus.

Les langages de spécialité sont les instruments de base de la communication entre spécialistes. La terminologie est l'aspect le plus important qui différencie non seulement les langues de spécialité de la langue générale, mais aussi les différentes langues de spécialité. Les termes reflètent la structure conceptuelle d'une discipline, ils constituent le fondement de la communication spécialisée.

5. Terminologie et communication spécialisée

La terminologie permet aux spécialistes non seulement de structurer leur pensée, mais aussi d'échanger des connaissances sur un domaine, dans une ou plusieurs langues, et d'organiser les

informations par le biais des textes spécialisés. Si la structuration de la pensée et la conceptualisation représentent la dimension cognitive de la terminologie, le transfert des connaissances constitue sa dimension communicative. La terminologie est la base de la communication entre spécialistes.

Les processus de la communication entre spécialistes et sur les sujets spécialisés n'est guère différent en principe de la communication générale. Il existe toutefois des restrictions dans la communication spécialisée qui lui confèrent une spécificité que n'a pas la communication générale.

Selon Jakobson, tout modèle de la communication présuppose les cinq éléments suivants : la réalité, l'émetteur, le canal, le récepteur et la langue. L'acte de communication fait intervenir un sixième élément qui met en relation simultanément les cinq éléments: le message ou le texte qui peut être écrit ou oral. Dans la communication spécialisée, une série de restrictions limitent la portée de chacun des facteurs qui interviennent dans l'acte de communication. Le système de communication se limite au domaine de spécialité. Le système de communication comprend alors la langue générale, où il puise la syntaxe, la morphologie et une part du lexique, et le sous code propre de la spécialité, qui comporte la terminologie spécifique de ce domaine. Le type de texte qui est produit par la communication technico-scientifique est fondamentalement informatif et descriptif.

La communication spécialisée diffère de la communication générale par deux aspects: l'utilisation d'une terminologie spécifique et le type de textes écrits et oraux qu'elle produit. L'utilisation de termes normalisés rend plus efficace la communication entre spécialistes. Les textes spécialisés sont caractérisés par la concision, la précision et l'adéquation. La terminologie joue un rôle primordial dans la réalisation de ces trois objectifs. Les termes primaires qui servent à dénommer un concept spécialisé sont généralement très concis. D'autre part, l'emploi d'un terme et non d'une paraphrase contribue à la précision. L'emploi d'une terminologie normalisée est le meilleur recours qu'ont les spécialistes pour se référer à un domaine de spécialité dont ils partagent la connaissance à des degrés variés. Si les spécialistes sont par définition les utilisateurs de la terminologie, les traducteurs et interprètes doivent être également considérés comme des utilisateurs prioritaires, dans la mesure où ils facilitent la communication entre spécialistes.

La traduction est un processus qui vise à faciliter la communication entre locuteurs de différentes langues. L'activité terminologique multilingue va donc de pair avec la traduction. Pour les traducteurs, la terminologie facilite la traduction d'un contenu d'une langue à une autre. Le traducteur technique doit avoir une certaine connaissance du contenu de la discipline des textes qu'il traduit. Il doit aussi bien maîtriser la langue d'arrivée, donc la terminologie du domaine concerné. Un bon traducteur technique doit se spécialiser dans le domaine où il souhaite travailler afin d'acquérir un minimum de compétence pour s'assurer de bien traduire.

L'équivalence terminologique est la clé de la terminologie multilingue. Les auteurs de dictionnaires techniques bilingues ou multilingues, partent souvent du principe que les terminologies reflètent les structures objectives de la réalité. Comme j'ai essayé à démontrer, la terminologie constitue l'essentiel de la structuration de la connaissance dans les langues de spécialité (grâce à la systématisation des concepts). Elle sert de véhicule pour le transfert des connaissances. Également, elle sert à la rédaction des textes techniques (description, stockage et récupération d'informations spécialisées).

Les documents techniques sont le fondement du travail terminologique, car c'est dans ces textes écrits ou oraux, que l'on relève les termes qui sont réellement utilisés par les spécialistes. Le terminologue a besoin de la documentation afin de connaître le domaine et sa structuration conceptuelle, pour repérer les termes qui sont effectivement utilisés, pour confirmer la qualité des

données premières qu'il a recueillies, pour rassembler les données de différents points de vue, pour classer et pour présenter ces données sous formes de répertoire imprimé ou informatisé, ou pour préparer des propositions de dénominations en vue d'une normalisation.

Le travail terminologique donne lieu à toute une gamme de produits (dictionnaires, vocabulaire et lexiques) qui sont aussi des documents.

Dans la documentation terminologique, l'élément d'information le plus important est le concept, mais celui-ci est associé à d'autres informations, qui font partie du même registre: synonymes dans la même langue, équivalents dans d'autres langues, aspects morphologiques et grammaticaux, informations phraséologiques et contextuelles, autres termes associés: antonymes, définition, données sur sa classification thématique.

La pratique de la terminologie est au milieu de notre vie quotidienne, insérée profondément dans l'usage de la langue, confondue avec les autres éléments du lexique. C'est la partie la plus vivante du lexique d'une langue, parce qu'elle se confond à la fois avec l'apprentissage et la créativité des sciences et des techniques; apprentissage lorsqu'il s'agit d'absorber leur passé coulé dans une tradition terminologique, et créativité lorsque leur dynamisme les amène à créer des notions nouvelles et donc des termes nouveaux.

Bibliographie

1. Maria Teresa Cabré (1998) - *La terminologie, Théorie, méthodes et applications*, Armand Colin, Presses de l'Université d'Ottawa
2. Daniel Gouadec (1993) - *Terminologie et phraséologie*, Paris
3. Louis Guilbert (1975) - *La créativité lexicale*, Paris, Larousse, coll.
4. "Langue et langage"
5. Pierre Lerat (1995) - *Les langues spécialisées*, Paris PUF
6. Rotislav Koucourek (1982) - *La langue française de la technique et de la science*, Paris, La documentation française/Wiesbaden
7. Alain Rey (1979) - *La terminologie. Noms et notions*, Paris, PUF, coll. "Que sais-je ?"

ROLUL COMUNICĂRII NON-VERBALE ÎN ÎNVĂȚAREA LIMBILOR STRĂINE

Asist. univ. Cristina Herling
Lector dr. Loredana Miclea
UTCB –Departamentul de Limbi străine și comunicare

Abstract

Considering that communication is a global process, non-verbal aspects of communication are of great importance and should be studied in academic courses. This analysis is describing its psychological role as well as its presence in our daily life. Older than any other type of communication, non verbal one is still functional despite the great progress of technology.

The present paper will introduce the reader into the mechanism of non-verbal communication.

Plecând de la o considerație generală care presupune existența unui proces comunicativ global în care un rol important îl joacă comunicarea non-verbală, este necesar ca educabilii care studiază o limbă străină să cunoască limbajul non-verbal, care se folosește în orice situație, zilnic. Doar contând pe acest tip de cunoștințe putem fi siguri că o limbă străină poate fi vorbită cu aceeași natură ca un vorbitor nativ și se poate asimila întreg conținutul mesajului într-un context interactiv. În plus, acest tip de cunoștințe va servi profesorului pentru a introduce în curs o parte importantă de expresii din orice limbă, în principal frazeologia care verbalizează anumite comportamente gestuale și acele expresii frazeologice în care apare mențiunea unei părți a corpului.

Comunicarea este un fenomen inerent în ceea ce privește relațiile dintre ființele umane prin intermediul căreia oamenii obțin informații cu privire la mediul înconjurător. Din punct de vedere etimologic, cuvântul comunicare derivă din limba latină “*comunicare*”, care se poate traduce prin “a împărți/a împărtăși ceva cu cineva”.

Comunicarea a fost amplu dezbătută de către teoreticieni ai anumitor discipline cum ar fi: psihologia, sociologia, lingvistica, antropologia etc.

“Comunicarea e un proces de interacțiune socială prin intermediul simbolurilor și sistemelor numite mesaje. Include întregul proces prin care comportamentul unui individ acționează ca stimul al comportamentului altui individ. Comunicarea poate fi verbală, nonverbală, interindividuală sau intergrupală.”, subliniază E. Pichon Riviere în lucrarea sa, *Procesul de gușă de la psihoanaliză la psihologie socială*, pag. 89.

Iar pentru Fernando Gonzalez Rey, în *Personalitate și educație*, “Comunicare înseamnă interacțiunea dintre persoanele care iau parte la acest proces ca subiecți. Nu este vorba numai despre influența unui subiect sau al altuia, ci despre interacțiune. Pentru a comunica e nevoie de cel puțin două persoane, fiecare dintre ele comportându-se ca subiect.”

Z.M. Zorin, în lucrarea *Psihologia personalității*, definește comunicarea ca fiind „procesul de interacțiune socială prin intermediul simbolurilor și mesajelor. Include întreg procesul în care comportamentul unui individ acționează ca stimul pentru comportamentul unui alt individ.”

Pentru ființele umane comunicarea e un act propriu al activității lor psihice, derivat al limbajului și al gândirii, dar și al dezvoltării și conducerii capacităților psihosociale în relații cu alți indivizi. În

linii mari, permite individului să se cunoască mai bine pe sine și pe ceilalți, de a cunoaște mediul exterior prin schimbul de mesaje, în principal lingvistice, vare îi permite să influențeze și să fie influențat de către alți indivizi cu care intră în contact.

Comunicarea se poate clasifica astfel:

Comunicarea umană - are loc între ființele umane și se poate clasifica în comunicare verbală și non-verbală.

- **Comunicarea verbală** – în care se folosește limbajul. Se clasifică în:
  - ◆ *Comunicare orală*: când limbajul se exprimă în mod oral.
  - ◆ *Comunicare scrisă*: când limbajul se exprimă în scris
- **Comunicarea non-verbală** – unde nu se folosește limbajul, ci un sistem special de semne și semnale. Acest tip de comunicare este folosit în comunicarea cu persoanele cu dizabilități.

Comunicarea non-umană - are loc între toate ființele vii. Comunicarea înseamnă acțiunea de a comunica și rezultatul ei. Procesul de interacțiune socială bazat pe transmiterea mesajelor de informare de la un individ la altul prin intermediul simbolurilor, semnelor și mesajelor ca parte a activității umane și se exprimă prin intermediul legăturilor sau al dialogului care se stabilește între indivizi.

Elementele comunicării umane sunt: *sursa, emițătorul, codul, mesajul primar, receptorul, canalul, interferențele, mesajul secundar.*

- **Sursa** – locul unde se emit informația, datele, conținutul, care vor fi trimise; locul unde se naște mesajul primar.
- **Emițătorul** – este cel care alege semnele adecvate pentru a transmite mesajul său într-un mod inteligibil către receptor. Emițătorul inițiază procesul de comunicare.
- **Receptorul** – este cel căruia i se adresează mesajul. Acestea are rolul de a descifra și interpreta ceea ce emițătorul dorește să transmită. Există două tipuri de emițători: unul pasiv, care doar primește mesajul și unul activ care îl primește, îl percepe și îl stochează. La acest tip de receptor realizându-se ceea ce se numește *feed-back* sau mesaj secundar.
- **Codul** – este un ansamblu de reguli proprii fiecărui sistem de semne și simboluri pe care emițătorul le utilizează pentru a transmite mesajul pentru ca receptorul să îl poată capta. De exemplu, sunt coduri ceea ce utilizează marinarii pentru a putea comunica, gramatica unei limbi străine, algoritmi din informatică... Tot ceea ce ne înconjoară reprezintă un cod.
- **Mesajul primar** – este conținutul informației (conținutul trimis): ansamblul de idei, sentimente, evenimente exprimate de emițător care dorește să le transmită receptorului pentru a fi captate de către acesta. Mesajul reprezintă informația.
- **Canalul** – este mediul prin care se transmite informația-comunicarea, stabilindu-se o conexiune între emițător și receptor.
- **Interferența**– orice perturbare pe care o suferă un semnal în procesul de comunicare. Acestea sunt distorsiuni ale sunetului în conversație sau ale imaginii, în cazul televizorului, scrisului etc.
- **Mesajul secundar** – este condiția necesară pentru interactivitatea procesului comunicațional. Astfel se stabilește interacțiunea între emițător și receptor. Acesta poate fi pozitiv, când dezvoltă comunicarea, sau negativ când se încearcă schimbarea subiectului sau se întrerupe comunicarea. Dacă nu există mesaj secundar, atunci are loc doar informare nu și comunicare.

Comunicarea non-verbală a apărut o dată cu rasa umană, înainte de evoluția limbajului articulat. Oamenii preistorici căutau un mijloc pentru a înregistra „limbajul” lor. Prima scriere a fost pictografică și s-a numit cuneiformă, apoi au apărut hieroglifile, scriere ce folosea semne care reprezentau obiecte. Comunicarea non-verbală este o componentă a sistemului de comunicare.

Subdiviziunea cea mai comună se face prin canale, evidențiindu-se natura comunicării ca interrelațională între indivizi:

Canale:

1. Emițător → fața – încruntare, surâs, strâmbătură

→ ochii – direcția în care se privește, transformarea pupilei

→ corpul – poziția brațelor și a picioarelor, poziția corpului, distanța

→ vocea – tonul, ritmul

2. Receptorul → vederea – perceperea formei, culorii, mărimii lucrurilor

→ auzul – captarea sunetelor și diferențierea între cele puternice sau nu, sau dacă sunt ascuțite sau grave

→ simțul olfactiv: diferențierea diferitelor mirosuri

→ gustul: savurarea alimentelor

→ simțul tactil: perceperea frigului, a căldurii, sau a asprimii și moliciunii lucrurilor.

Fiecare comportament non-verbal este inevitabil asociat cu ansamblul comunicării între persoane. Chiar și un singur gest este interpretat în ansamblul, un ca un caz izolat între membrii comunicării. Interpretarea mișcărilor non-verbale trebuie să țină cont de congruența acestora cu comunicarea verbală. În mod normal intenția emoțională lasă să transpară prin mișcărilor non-verbale și, intuitiv, suntem capabili să simțim incongruența între limbajul non-verbal și cel verbal. Comunicarea non-verbală trebuie să fie congruentă cu comunicarea verbală și viceversa pentru ca întreaga comunicare să fie comprehensibilă și sinceră.

Alături de cuvinte, de acord sau în contradicție, vorbitorul oricărei limbi folosește cu mai mare sau mai mică intensitate un ansamblu de semne care, uneori, pentru receptor, sunt mult mai explicite decât comunicarea verbală. În mod consecvent, importanța pe care o are pentru un vorbitor nativ folosirea unui ansamblu variat și expresiv de gesturi în orice situație interactivă face indispensabilă introducerea în metodele de învățământ a comunicării non-verbale în predarea limbilor străine.

Referința la orele de limbi străine la semnele non-verbale perceptibile în orice proces interactive vor servi profesorului pentru a antrena educabilii în două sfere foarte importante: în primul rând cunoașterea și deprinderea gesturilor caracteristice zonei va face posibilă o integrare completă a educabilului în spațiul cultural ce aparține limbii străine pe care o studiază; în al doilea rând, referințele la gesturi îl vor familiariza pe educabil cu o parte din termenii de bază ai vocabularului sau expresiile frazeologice ale limbii străine.

Orice educabil care studiază o limbă străină trebuie să cunoască cultura și obiceiurile cele mai importante ale țării respective. Astfel, în acest caz, profesorul trebuie să se asigure că acesta se va bucura la sfârșitul cursului de limbi străine de o fluiditate lingvistică necesară pentru a se putea exprima corect atât din punct de vedere scris, cât și oral. În același timp educabilul trebuie să fie instruit pentru a deprinde o fluiditate culturală care să îi permită să se “miște” în țara a cărei limbă o studiază ca un vorbitor nativ, oricare ar fi situația contextuală în care se găsește. Rezultă, astfel, că procesul de învățare e mult mai dificil cu cât diferențele culturale existente între cele două sisteme (cel al țării natale și cel al țării a cărei limbă este studiată) sunt mai mari. Fiindcă cea mai mare parte a limbajului non-verbal caracteristic unei țări este puternic impregnat în aria sa culturală, în ceea ce privește comunicarea non-verbală, sau mai concret, gesturile, familiarizarea educabilului cu obiceiurile culturale referitoare la limba pe care o studiază va favoriza “competența gestuală” a acestuia. Pentru o comunicare corectă și eficientă nu este suficientă achiziționarea sistemului lingvistic al unei limbi, oricât de bune cunoștințe ar exista în acest domeniu, ci trebuie dobândite și competențe comunicative cu tot ceea ce reprezintă acestea: cunoașterea și folosirea informațiilor pragmatice, sociale, geografice și ale sistemului de comunicare non-verbal.

Unul dintre cele mai importante lucruri pe tot parcursul actului de învățare va fi acela de a evita interferențele gestuale care să îl inducă în eroare pe educabil. În mod frecvent educabilul care studiază o limbă străină are deja un “bagaj gestual” pe care îl utilizează pentru limba sa maternă. E posibil, ca pe parcursul actului de învățare în țara respectivă, să folosească mecanismul de “traducere” pentru a încerca să descifreze “conținutul” unui anumit gest sau să încerce să reproducă unul. Uneori, apar grave erori de interpretare sau de codificare. Predarea limbajului gestual în clasă se poate sprijini pe existența a numeroase dicționare sau compendii care grupează comportamentele gestuale cele mai caracteristice ale unui domeniu lingvistic determinat. În ciuda faptului că au fost semnalate anumite probleme metodologice în ceea ce privește întrebuițarea de către educabili a acestor materiale, structurarea lor favorizează în mod clar dobândirea informațiilor non-verbale cuprinse în acestea, întrucât conțin o fotografie sau un desen prin intermediul cărora se dorește ilustrarea modului de articulare a gestului printr-o descriere în cuvinte a acestuia și a sensului său. Cu toate acestea, consultarea acestui tip de materiale nu sunt suficiente pentru ca educabilul să își facă o idee despre gesturile de bază pe care trebuie să le stăpânească pentru a se integra într-o societate.

Primele contacte între profesor și educabil în cabinetul de limbi străine se caracterizează de multe ori prin importanța pe care o au gesturile, imaginile și desenele. Limbajul non-verbal are un rol important în primele momente de curs în care profesorul poate opta să nu folosească limba maternă a educabililor. În mod clar gesturile folosite în primele ore de predare sunt acelea care au un caracter universal, adică cele care se referă la puținele unități gestuale care posedă un sens comun în toate culturile. Astfel, de exemplu, vom întâlni gesturi care desemnează anumite atitudini sau stări sufletești ale interlocutorilor; gesturi deictice folosite pentru a indica obiecte, locuri sau persoane din realitatea extralingvistică; gesturi care reproduc mărimi sau măsuri ale lucrurilor și anumite gesturi imitative care reproduc aproximativ acțiunile duse la capăt în realitate și care pot fi identificate ușor.

Gesturile care au o semnificație simbolică sau simbolurile care au un sens diferit în funcție de fiecare spațiu cultural în parte nu sunt informative, de multe ori fiind chiar contrariul în ceea ce privește nivelul începător de învățare. De exemplu, gestul realizat pentru a întări anumite jurăminte în spațiul hispanic este acela de a așeza degetele în formă de cruce și de a le săruta în timp ce exclamă "**¡Por éstas!**" (*Jur!*) este un caz de gest simbolic. De asemenea sunt considerate simbolice formele de salut non-verbale specifice, dar totuși diferite, pentru anumite spații culturale.

Există trei nivele bazice de învățare și însușire a informațiilor din clasă. Ierarhizarea propusă în continuare a fost gândită pentru predarea limbii spaniole și a limbajului non-verbal corespunzător mediului cultural al Spaniei. Este evident că cei care învață limba spaniolă în țara lor de origine, cu profesori care nu sunt nativi spanioli, își fac cu greu o idee, fără o trăire personală, asupra importanței limbajului non-verbal al acestui spațiu cultural. Predarea limbajului non-verbal în astfel de cazuri va fi, probabil, secundară. Cu toate acestea, posibila lipsă de spontaneitate a comportamentului gestual hispanic al profesorului ar putea fi înlocuită, în anumite cazuri, de lecturi ale operelor literare, narrative sau dramatice, moderne sau contemporane, în care autorii oferă informații relative despre comportamentul non-verbal al personajelor. Procesul va fi real aproape în totalitate dacă se asigură descrierea gestului, fie de către autor în povestirea sa, fie de către profesor, oferind astfel un sens comportamentului non-verbal descris. În cadrul unui nivel esențial de învățare educabilul străin care ajunge în Spania cu intenția de a învăța limba spaniolă și de a se descurca fără probleme, mai ales dacă provine dintr-o țară din nordul Europei sau dintr-un spațiu cultural oriental, țări caracterizate în mod frecvent ca utilizând destul de puțin limbajul non-verbal, trebuie să se familiarizeze cu vorbitorii nativi de limbă spaniolă care, în general, gesticulează foarte mult în timp ce vorbesc. În realitate nu trebuie să se obișnuiască doar cu limbajul non-verbal hispanic, ci și cu tonul ridicat pe care spaniolii îl folosesc de obicei în comunicare. La fel de importantă este și

necesitatea de a privi interlocutorul în ochi în timpul conversației. Astfel, primul factor pe care trebuie să îl asimileze educabilul este expresivitatea corporală a nativului în timp ce acesta vorbește. Odată depășit acest nivel, educabilul va trebui să înceapă să perceapă manifestări mai subtile care au legătură cu limbajul non-verbal al spaniolilor. În primul rând va observa că există câteva gesturi în Spania, relativ puține, care, de câte ori sunt executate, sunt însoțite de o locuțiune verbală, adică de câte ori vorbitorul nativ spaniol pronunță anumite cuvinte sau expresii face, în același timp, un anumit gest. Anumite secvențe verbale capătă sens în strânsă legătură cu anumite comportamente corporale care completează sensul acestora: gesturile care conțin o anumită particulă deictică, de exemplu: **aquí** (*aici*), **ahí** (*aici/acolo*) sau **allí** (*acolo; într-acolo*); gesturile care manifestă indicații de tip temporar; gesturile care indică forma sau mărimea anumitor obiecte, gesturile care indică identificarea personală. Se observă reacția educabilului care învață limba spaniolă când un vorbitor nativ emite enunțuri de tipul: **¡Estoy hasta aquí de mi hermana!** (*Sunt sătul până-n gât de sora mea!*), emițătorul realizează anumite gesturi pentru a indica faptul că este sătul de o persoană. De obicei arată cu palma la gât, la gură, la nas sau peste cap. Sau într-un bar, **Sírvame sólo un poco así** (*Pune-mi doar până aici*) și realizează obligatoriu anumite gesturi, arătând până unde să îi umple paharul, în timp ce vorbește care completează sensul enunțului. Există o convenție solidă în felul în care sunt articulate aceste gesturi simultane, astfel încât învățarea devine necesară, dat fiind că se folosesc anumite gesturi, și nu altele, înainte de aceste enunțuri. La acest nivel pentru educabil este necesară izolarea unui grup de unități lingvistice care aparțin unor spații bine delimitate care în situații de comunicare reale apar însoțite de gesturile corespunzătoare, alocate printr-o convenție socială sau culturală. Gestul funcționează în aceste cazuri ca o unitate comunicativă mai mult decât completă, care întărește și scoate în evidență sensul cuvintelor. În anumite situații puterea evocatoare a gestului este destul de mare, ca de exemplu în acele cazuri în care dorim să indicăm cantități sau mărimi și recurgem la limbajul non-verbal.

Al treilea stadiu se referă la un nivel avansat de învățare. Referirile cu privire la gesturi sau la comunicarea non-verbală în general în clasa unde se învață limba spaniolă permite educabilului străin să-și mărească cunoștințele lexicale cu ajutorul asimilării a două tipuri de unități: în primul rând elementele izolate care aparțin unui câmp semantic (încruntarea, ridicarea sprâncenelor, bărbia etc.); în al doilea rând, locuțiunile sau construcțiile frazeologice în limba spaniolă care nu sunt decât descrierile verbale ale comportamentului gestual. Anumite expresii ca **privitul unei persoane peste umăr, a se încrunta la cineva sau a merge cineva cu nasul pe sus** aparțin celui de al doilea tip de elemente lexicale. Astfel se pune problema necesității studiului unui tip de fraze care se pot relaționa sau pot deriva din gesturi, din mișcarea corpului, unde educabilul nu trebuie doar să rețină enunțul descriptiv al comportamentului non-verbal, ci și, ca orice vorbitor nativ, va trebui să învețe să relaționeze unitățile frazeologice cu sensul care îi aparține.

Expresiile frazeologice constituie o parte importantă a vocabularului oricărei limbi. Au fost descrise diferite tipuri, printre care cele mai importante proverbele, aforismele, locuțiunile adverbiale, locuțiunile verbale etc. Folosirea acestor unități în vorbire conferă mesajului o vivacitate și o expresivitate mai mari. Fixarea unei locuțiuni frazeologice cere ca educabilul să învețe atât termenii din care este formată expresia, care, de cele mai multe ori nu se pot înlocui, precum și ordinea în care apar cuvintele, care nu poate fi modificată. Adesea modificarea unuia dintre termenii presupune pierderea caracterului frazeologic și al sensului locuțiunii. De exemplu, dacă într-un enunț ca **tirarse una persona de los pelos** (a-și smulge părul din cap) folosim substantivul **pelos** la singular (**pelo**), această transformare **tirarse una persona de los pelo** (a trage pe cineva de păr) nu mai funcționează ca o unitate frazeologică. Unele enunțuri pot avea două interpretări, una literală, corespunzătoare descrierii verbale a gestului, și alta frazeologică, strâns legată de cea anterioară: **recibir una persona con los brazos abiertos a alguien** (a primi pe cineva cu brațele deschise) sau **estar una persona con los brazos cruzados** (a sta cu brațele încrucișate). Locuțiunea **lavarse una persona las manos** (a se spăla cineva pe mâini) poate fi interpretată literal, sau idiomatic, caz în

care este relaționată cu tema religioasă, necunoscută vorbitorilor care nu aparțin mediului cultural creștin.

Folosind, alături de materialele tradiționale, materiale și mijloace de predare a limbii străine prin intermediul comunicării non-verbale, educabilului, mai ales la nivel începător, îi dispare teama de a comunica, teamă provocată de necunoașterea limbii. În concluzie, în cadrul predării limbilor străine ar trebui să se țină seama și de rolul pe care îl are comunicarea non-verbală asupra metodelor de predare-învățare.

Bibliografie

1. Poyatos, F. (1994), *La comunicación no verbal*, Madrid, Istmo, 3 vols.
2. Carneado, Z.-Tristá, A.M. (1986), *Estudios de fraseología*, La Habana, Academia de Ciencias de Cuba.
3. Mucchielli, Alex (2005), *Arta de a comunica*, București, ed. Polirom
4. <http://psihologiesociala.uv.ro/psihologie-sociala/comunicarea-non-verbala.php>

FAIRY TALES' ROOTS OF GENDER DIMENSION IN SOME ROMANIAN POSTMODERN NOVELS AND SHORT STORIES

Ass. Drd. Andreea Rusen
Universitatea Tehnică de Construcții București

Abstract

One of the most outstanding characteristics of postmodernity is the re-evaluation of different cultural aspects of each cultural background. Folklore, as all kind of symbols used by popular culture is part of postmodern way of expressing. In Romanian culture, folklore has taken the role of classicism as well and that is why its influence is even deeper and larger then in western cultures (German or English)

This paper presents the influence of some symbols used by fairy tales on postmodern prose. The analyse was done, mainly on Mircea Cartarescu/s prose because he is one of the best well known Romanian prose writers in western literature and he himself underlined several times the role of folklore in his literary works.

1. Work premises

One of the most outstanding characteristics of Postmodernism is its way of re-interpreting and re-shaping the traditional cultural background in new cultural forms. Postmodernism is a cultural movement that wanted to maintain elements of modern utility while returning to the reassuring classical forms of the past, in order to create new structures. These forms were sometimes ancient mythologies or more recent classical cultural trends (the Victorian literature in John Fowles novels). Romanticism, modernism, like humanism or realism will shift and slide continually with time, particularly in an age of ideological conflict and media hype and contributes to build up postmodernism profile. In Romanian literature a proper classical period doesn't exist but, there is a great tradition of prose due to the large circulation of the so called *popular books* (cărțile populare). Many specialists consider that folklore can be a classical background for the Romanian culture^{9[1]}. That is why an approach to folklore was considered to be interesting and relevant for the profile of Romanian postmodern prose.

The analysis was done manly on Mircea Cartarescu's prose, because, he is one of the most outstanding representatives of Romanian postmodern literature and in his narratives the individual is dominated by old tradition. His main hero (almost the same type in all his novels and short stories, the author's autobiographical projection) is at the same time a lone creative artist and a technician that plays with his characters. As in other postmodern work one can often find in his novels the rejection of the author of originality (destruction of the cult of originality).- The author presents his own experiences, makes parallels with other narratives, important writers or folkloric representations

---

^{9[1]} Sorin Alexandrescu, a specialist in cultural studies explains this in some of his studies published in international journal of Romanian Studies, articles which, were reunited in a volume under the title Romanian Paradox(Bucurest 1998)

Dumitru Crudu and Nicolae Popa¹⁰, representative prose writers of the first decade of 21th century are using myths in order to communicate their opinion about facts that are shaping collective mentality in their country. At the same time those symbols are a mark of identity.

2. Gender representations as mark of identity

This paper is an analysis of the metaphorical senses of feminine and masculine images, considered as a mark of national identity. In certain national literature some images/symbols are regarded as exclusively feminine representation, while others are exclusively masculine. In order to demonstrate this we have chosen a representative image: that being part of the typical frame of Cartarescu's novels: the moon. Nicolae Popa uses mainly aquatic symbols with a male representation, unlike the famine images of river and lakes in many western cultures.

The image of moon belongs to the most widely spread Romanian popular legends too and can be re-identify in the postmodern Mircea Cartarescu's novels. In the first part of this analysis the images created by the postmodern writer are decode according to their symbolic value. Then the analysis goes deeper and the selected images of the moon are interpreted according to their folkloric significations. The most interesting are compared to other European images of the same representations. In German legends the moon has a masculine representation (as the linguistic value of the noun), but in oriental ones the representation is feminine. In Romanian folklore moon has an ambivalent image, both feminine and masculine. The hypothesises the author of this paper agree with is that this ambivalent representation is due to the fact that Romanian mentality and prose writings was influenced by oriental and western culture as well.

The aquatic representation in *The Plain Smells Fish* by Nicolae Popa in a postmodern interpretation leads to a paradox, which consists in the opposition between social reality and the fantastic world coexisting under appearance. From the very beginning the writer includes the old myth of the *rohmani*, an imaginary population (men and women as well, but with male iconic representation) that lives along rivers, has a gentle nature, very peaceful and very religious behavior. In Romanian folklore the first Sunday after Easter is dedicated to those imaginary creatures, the holiday being an original way of remembering the ancestors. In Popa's novel they are a symbolical image of the Moldavian people, well known for their gentle nature a peaceful attitude. History was hard with them, but they still have serene attitude hoping for the best, waiting for better circumstances.

The relationship myth-postmodernism is quire strange because what else is postmodernism if not a protest against great narratives and the myths are great narratives. Using inter textual techniques the novelist underlines the major role of mythical thinking in shaping collective mentality of a people that is still searching for its own national identity.[Alexe, 2009] The most important is the symbol of fish interpreted according to the folklore and biblical believes as a regenerating and fertile symbol. Last scene of the novel gives the real key for decoding its various symbolical values and an optimistic end. The author believes in his people capacity to regenerate no matter how hard life is now.

The way in which postmodern literature deals with gender representation is different from other cultural periods. In Mircea Cartarescu's prose feminine and masculine characteristics are important elements of description. He ties to underline differences and similarities or to recreate the androgen myth. Female and male are two halves of a hole separated, fighting for re-gathering or for destroying each other. In *Nostalgia*, *Orbitor*, *Travesti*, representative works the main hero has a male and a feminine nature and representation and the reader is not sure about his/hers gender.

---

¹⁰ Nicolae Popa – *The Plain Smells Fish* (*Avionul mirosea a peste*) : Dumitru Crudu – *Massacre in Georgia*

Their image is depicted under the moon light and the moon inspires his/her behaviour and mentality.

3. About the Moon

3.1 General representations

Like many postmodern writers Cartarescu uses old myth to represent his vision, one of them being the moon, an image largely represented in Romanian folklore as evil female representation (*iele*) or as a handsome young man (*crai nou*). Its image is used like in romantic poetry as a symbol of love but also as female representation of charms, or as in Romanian folklore as a source of Knowledge and initiation. It helps the hero to communicate with the girl he loves and marks the passage from real to fantastic world. Significant parts of the novels are developed under the sign of MOON, represented in different ways and associated with many adjectives such as huge, cold or hot some times yellow or sometimes shining white but, always mysterious. Always the moon underlines the fact that something important is going to happen, being a special kind of bookmark.

According to professor John Lye postmodernism is a wide range of responses to such things as a world of faster communication, mass media tic reality, greater diversity of cultures in which all things are commoditized and turned into a fetish (made object of desire) and in which genuine experience has been replaced by simulation and spectacle. Mircea Cartarescu's novels describe a society where communication person to person is quite difficult and the same is that between sexes but where fetishes are powerful. In that world communication through symbols works better.

In the famous block of flats situated on Stefan cel Mare Avenue (one of the main streets in Bucharest, where the old city and the new post war districts co-exists), scene of most of Mircea Cartarescu's prose writing, there was a multicultural society. Some of the characters had strong roots in the Romanian country regions, a kind of peasants that accidentally live in town, others had come from far away southern regions, or they were of other nationalities. Under the moon's light they all look alike to the young boy that watches them from his large window.

3.2 The symbolic representation in the Romanian Folklore

In Romanian folklore the moon is a fundamental principle, generally associated with the feminine archetype suggesting fertility and nature revival, finally life and death. It is associated with motherhood, some linguists considering that the first part of the words for *Mother* in most of the European languages is *ma/me* derived from *moon*. The most powerful is the full-moon, represented as a huge disc of yellow light. Associated with the moon representation there are some fantastic feminine creatures called *iele*, a kind of bad witches, living in the forest dressed in white, with pale faces and which can be very dangerous, especially for men [Evseev –256], mainly on the midsummer night. During the night under the moon light comes the time of magic, when Mircea Eliade considers that moon is closer to mankind [Eliade, 87]

Other legends suggest that the sun and the moon were twins (echoes can be found in Cartarescu's novels). They fell in love and were punished for that to run one after another. Romulus Vulcanescu^{11[2]} suggests that there are three types of moon representation in the Romanian folklore, each one with different symbolical values and different iconic representations. Their role is different

---

^{11[2]} Important Romanian ethnologist

too, because some are favourable, helpful and others, are evil. [Vulcanescu, 391]

3.3 German and Islamic Representations

Unlike in the Romanian legends in German folklore the moon is represented as a male divinity. The moon (der Mond) is still a symbol of fertility but with male characteristics. The grammar gender is of great significance in order to de-code the symbols of each representation As Roland Barthes emphasised an author does not exist prior to or outside of language [Barthes 31]. It seems that in some Irish and English legends the representation is a male one too.

Orient is governed by the moon. The image plays a great role in Arabian tales and in 1001 nights. Orhan Pamuk, a well known Turkish postmodern novelist is fascinated by the mysterious famine harm of the moon dominating the image of Istanbul.

4. Mircea Cartarescu's vision

Mircea Cartarescu's vision is at the first time influenced by his childhood vision upon moon. In his first published short story *Nostalgia*, moon appears as a monster of which children are afraid. They used curtains to protect them. They gathered and because of the moonlight they created strange stories, some of them even horror ones. It was the first step from real time and space to fantastic. Then **Moon** is perceived as a Symbol of Initiation or as a boundary between real and fantastic.

In another short story *Rem*, the main character, a girl aged 10 had a strange experience in what she considered to be the last summer of her childhood. Her mother being ill she had to go to her aunt, somewhere in one of Bucharest suburbs. There with other six girls she plays strange, magic games, predictions of their future. One day they dare to go to a strange house, situated far away in the middle of a field. There a young man told her that she had a special gift, which helped her to find a mysterious thing called Rem. All the steps of this experience, a metaphor of initiation, were marked by the strange image of moon.

In *Nostalgia (Nostalgia)* moon is a communication mean. The main hero watches the moon and has the feeling of meeting and speaking to his girl friend [Cartarescu- Nostalgia 109] when they finally met moon becomes one of the main topic of their conversation. In his last volume *Corpul (the Body)* the image of the full moon is a symbol of strange events that are going to happen. When his mother ancestors had to run from Bulgaria, dangerously crossing the frozen Danube, a strange round orange moon predicted the event.

5. The image of the city under the moonlight.

Bucharest is Mircea Cartarescu's beloved city, even if not all his visions are positive. He loves his native city and describes it using a lot of details. A lonely person, the author used to watch his town from the large window of his room or to walk along old cobbled streets. Very precise descriptions point strange representation of old statues (he insists on their female or male characteristics) houses or fountains, turned into landmarks of city identity). The city down town as well as streets of the suburbs are important for the writer who loves the way in which they look transformed by the moon light.

Conclusions

Male or female represented the image of the moon can be considered as symbol of national identity, especially due to the ambivalent representation, which links western and oriental representations. The vision of postmodern writers upon important folklore symbols as fish or moon is a particular way of describing general human condition in the late 20th. century and shows the way in which generalised postmodern aspects are turned into special images of national identity. Under the eternal and mysterious light of moon reality looks different, sometimes more beautiful, sometimes worth due to the shapes underlined by the moon.

References

1. Alexe, Maria - *Balkan Reflections on some Moldavian Postmodern Writers*, in Russe University Proceedings nov 2009
  2. Alexandresu Sorin - *Paradoxul românesc* – editura Univers, București, 1988
  3. Barthes, Roland *The Death of the Author*
  4. Cartarescu, Mircea- *Nostalgia*, ed Humanitas, Bucuresti ,1996
  5. Cartarescu, Mircea- *Travesti* , ed Humanitas, Bucuresti ,1997
  6. Cartarescu, Mircea- *Corpul*, ed Humanitas, Bucuresti ,2002
  7. Eliade, Mircea, *Insula lui Euthanasius*,ed Fundatiilor Regale, Bucuresti 1943
  8. Evseev, Ivan –*Enciclopedia semnelor si simbolurilor culturale*, ed Amarcord, Timisoara, 1999
  9. Vulcanescu, Romulus-*Mitologia Romana* ed Academiei R.S. R , Bucuresti 1979
-